

İLLER BANKASI ANONİM ŞİRKETİ

**AVRUPA BİRLİĞİ HİBE PROGRAMLARINDA
PRAG PROSEDÜRLERİ ve İLLER BANKASININ ROLÜ**

Yavuz GEYİK

UZMANLIK TEZİ

MAYIS 2016

İL BANK
TÜRKİYE'NİN YAPICI GÜCÜ

İLLER BANKASI ANONİM ŞİRKETİ

**AVRUPA BİRLİĞİ HİBE PROGRAMLARINDA
PRAG PROSEDÜRLERİ ve İLLER BANKASININ ROLÜ**

Yavuz GEYİK

UZMANLIK TEZİ

**Tez Danışmanı (Kurum)
Tek. Uzm. Güler FİDAN**

**Tez Danışmanı (Üniversite)
Prof. Dr. Özgür ANIL**

ETİK BEYAN

İLLER BANKASI ANONİM ŞİRKETİ Uzmanlık Tezi Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Yavuz GEYİK

30.05.2016

Avrupa Birliği Hibe Programlarında Prag Prosedürleri ve İller Bankası'nın Rolü

(Uzmanlık Tezi)

Yavuz GEYİK

İLLER BANKASI ANONİM ŞİRKETİ

Mayıs 2016

ÖZET

AB - Türkiye ilişkileri üyelik yolunda devam ederken İller Bankası da Türkiye'nin önde gelen kalkınma ve yatırım bankası olarak AB ile ilişkilerini geliştirmektedir. Yerel yönetimlere teknik ve finansal desteği kapsamında Avrupa Yatırım Bankası'ndan yerel yönetimlere verilen kredilere aracılık etmekte ve bu kapsamda imzalanan kredi antlaşmaları ile yerel yönetimlerin AB fonlarından yararlanmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda Banka verdiği bu hizmetin kalitesini artırmak ve kurumsal kapasitesini geliştirmek adına AB kurumları ve kuruluşları ile uyumun öneminin farkındalığıyla bu uyumun geliştirilmesi faaliyetlerine devam etmektedir. Çalışma ile AB satın alma ve sözleşme yönetimi genel ilkeleri, yönetim türleri, ihale türleri ve kuralları (PRAG) incelenerek, mevcutta iyi uygulamalar gerçekleştiren İller Bankası personelinin, bu satın alma ve sözleşme uygulama prosedürleri hakkında bilgi birikiminin artması hedeflenmektedir. AB hibe projelerinde görev alacak personelin konuya olan ilgisi arttıkça ve Banka tarafından ihale ve sözleşme uygulamalarıyla ilgili yapılacak eğitimlerle, AB finansmanı ile gerçekleştirilecek projelerde de Banka'nın mevcut başarısı sürdürülecektir. Avrupa Birliği'nin dış faaliyetleri kapsamında yürüttüğü başta Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) olmak üzere çeşitli programlarında kullanılan PRAG, finansmanı sağlanan programlarda satın alma ve hibelerin ilk aşamasından itibaren kazananın ilanı, sözleşmelerin nasıl yapılacağı ve sözleşmelerin nasıl yürütüleceği konusunda ilgili paydaşlara rehber olmaktadır. Rehberin ekleri ve taslak formlar hem ihale sürecini hem de sözleşme uygulaması sürecini kolaylaştırmaktadır.

Anahtar Kelimeler	:	Avrupa Birliği, PRAG, Katılım Öncesi Mali Yardım, Hibe, Satın alma
Sayfa Adedi	:	79
Tez Danışmanı (Kurum)	:	Tek. Uzm. Güler FİDAN
Tez Danışmanı (Üniversite)	:	Prof. Dr. Özgür ANIL

PRAG Procedures for EU Grant Programs and the Role of ILBANK
(ILBANK Expertise Thesis)

Yavuz GEYİK

ILLER BANKASI ANONİM ŞİRKETİ

May 2016

ABSTRACT

As the leading development and investment bank of Turkey, ILBANK enhances integration with European Union while Turkey-EU relations progress for the ultimate goal of membership. ILBANK mediates loans and supplies funds from European Investment Bank (EIB) as a part of its duties to provide technical and financial support for local authorities. As ILBANK is aware of cooperation with EU institutions and associations leads to high level of service quality and organizational capacity, it proceeds integration with EU legislation. The aim of this study is to expand procurement and contract management knowledge of ILBANK employee by examining general principles and rules for procurement and contract management in EU projects referring Practical Guide to Contract Procedures for EU External Actions (PRAG). Once the staff assigned to administration of EU grants involves in these duties and ILBANK organizes training courses for contract management and procurement, ILBANK will maintain existing achievements in these fields. PRAG, a reference that is mostly utilized in Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA) and other external actions of EU, provides guidance for project partners regarding tender winner announcement, contract preparation and implementation from the early stages of procurement and grant agreement phases in funded programs. The appendices of this manual and template forms facilitate both bidding and contract administration processes.

Key Words : European Union, PRAG, Instrument for Preaccession Assistance, Grant, Procurement
Page Numbers : 79
Supervisor (Institution) : Tech. Exp. Güler FİDAN
Supervisor (University) : Prof. Dr. Özgür ANIL

TEŞEKKÜR

Çalıőmam esnasında verdikleri destekten ötürü İller Bankası Bursa Bölge Müdürü Sayın Ali Ekrem AYTİ' ye, Proje ve Mekânsal Planlama Müdürü Sayın M. Ercihan SUBAŐIOĐLU' na, Yapım Uygulamaları Müdürü Ahmet PERKTAŐ' a, tez danışmanlarım Tek. Uzm. Güler FİDAN ve Prof. Dr. Özgür ANIL' a ve aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ	1
1. AVRUPA BİRLİĞİ	7
1.1. Avrupa Birliği	7
1.2. Avrupa Birliği Hibe Programları	9
1.3. Avrupa Birliği Hibe Programları Yönetim Türleri	10
1.4. Aday Ülkelere Verilen Hibeler	14
2. AB-TÜRKİYE İLİŞKİLERİ ve KATILIM MÜZAKERELERİ.....	17
2.1. AB-Türkiye İlişkileri.....	17
2.2. Katılım Müzakereleri	19
3. AB-TÜRKİYE MALİ İŞBİRLİĞİ ve KURUMSAL YAPILANMA	25
3.1. Adaylık Öncesi Dönem	25
3.2. Adaylık Sonrası Dönem	26
3.2.1. IPA dönemi	27
3.2.2. IPA II dönemi.....	28
3.3. Kurumsal Yapılanma	30
4. PRAG PROSEDÜRLERİ	39
4.1. PRAG Nedir?	39
4.2. Kapsam.....	40
4.3. Uygunluk Kriterleri ve Diğer Gereklilikler.....	40
4.3.1. Tabiiyet ve menşe kuralının istisnaları	42
4.3.2. İhale dışı bırakılma nedenleri.....	42
4.3.3. İdari ve mali cezalar	44
4.3.4. Tanıtım ve görünürlük.....	44
4.3.5. Diğer önemli noktalar	44
4.4. Satın Alma Usulleri.....	46
4.4.1. Adil rekabet.....	49
4.4.2. Seçim kriterleri.....	49

4.4.3. Satın alma sürecinin iptali	52
4.4.4. Etik kurallar	53
4.4.5. İtirazlar	56
4.5. Şartname ve Teknik Şartname	57
4.6. Değerlendirme Komitesi	59
4.6.1. Değerlendirme Komitesinin oluşumu	59
4.6.2. Tarafsızlık ve gizlilik	59
4.6.3. Değerlendirme Komitesi üyelerinin sorumlulukları	60
4.6.4. Geçerlilik süresi	61
4.7. İhale nin Verilmesi	62
4.7.1. İhale üzerinde kalan istekliye bildirim	62
4.7.2. Sözleşmenin hazırlanması ve imzalanması	62
4.7.3. Başarılı sözleşmelerin ilanı	64
4.8. Sözleşmelerin Tadili	64
4.8.1. Genel ilkeler	64
4.8.2. Zeyilname hazırlanması	65
5. AVRUPA BİRLİĞİ PROJELERİNDE İLLER BANKASININ ROLÜ	67
5.1. Sektör Operasyonel Program	67
5.2. Yenilenebilir Enerji Projeleri ve TKDK Hibeleri	68
SONUÇ ve ÖNERİLER	73
KAYNAKLAR	77
ÖZGEÇMİŞ	79

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 1.1. Eski ve yeni yönetim modları	11
Çizelge 3.1. 2002-2006 döneminde Türkiye tarafından kullanılan AB mali yardımları.....	26
Çizelge 3.2. IPA I dönemi (2007-2013) Türkiye mali yardım miktarları.....	28
Çizelge 3.3. 2014 – 2020 politika alanları ve sektörler e göre endikatif tahsisat tablosu.....	30
Çizelge 3.4. IPA-II politika alanları ve sektörler	32
Çizelge 3.5. Çok yıllı program otoritesi kurumlar	34
Çizelge 3.6. Yıllık program otoritesi kurumlar.....	35
Çizelge 4.1. Satın alma usulleri	47

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1.1. Yeni yönetim modları	12
Şekil 2.1. Müzakere fasıllarında son durum	24
Şekil 5.1. TKDK Yenilenebilir enerji proje iş akış diyagramı	71

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılan kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AAET	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AB / EU	Avrupa Birliği / European Union
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKF/EDF	Avrupa Kalkınma Fonu/European Development Fund
AT	Avrupa Topluluğu
CARDS	Community Assistance to Reconstruction Development and Stability/Yeniden Yapılanma, Kalkınma ve İstikrar İçin Birlik Yardımı
DCI	Development Cooperation Instrument/Kalkınma İşbirliği Aracı
EIB	European Investment Bank/Avrupa Yatırım Bankası
EIDHR	(The European Instrument for Democracy and Human Rights) / Avrupa Demokrasi ve İnsan Hakları Aracı
ENI	European Neighbourhood Instrument/Avrupa Komşuluk Aracı
ENP	European Neighbourhood Policy /Avrupa Komşuluk Politikası
ENPI	European Neighbourhood and Partnership Instrument / Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı
EUROMED	Euro-Mediterranean Partnership/Avrupa Akdeniz Ortaklığı
IcsP	Instrument Contributing to Stability and Peace/İstikrar ve Barış Aracı
IfG	Instrument for Greenland/Grönland Aracı
INSC	Instrument for Nuclear Safety Cooperation/Nükleer Güvenlik İşbirliği Aracı
IPA	Instrument for PreAccession Assistance/Katılım Öncesi Yardım Aracı

IPARD	Instrument for PreAccession Rural Development / Kırsal Kalkınma için Katılım Öncesi Yardım Aracı
ISPA	Instrument for Structural Policies for Pre-Acession/Katılım Öncesi Yapısal Politika Aracı
JICA	Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı
KHK	Kanun hükmünde kararname
MEDA	Mediterranean Economic Development Area/Akdeniz Ekonomik Kalkınma Alanı
NATO	North Atlantic Treaty Organization / Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development / Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
Phare	Coordinated Support for the Restructuring of Economics of Poland and Hungary/Polonya ve Macaristan Ekonomilerinin Yeniden Yapılandırılmasına Yönelik Destek Programı
PI	Partnership Instrument/Ortaklık Aracı
PRAG	Procurement And Grants for European Union external actions – A Practical Guide/AB dış yardımları için satınalma ve hibe prosedürleri
SAPARD	Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development / Tarım ve Kırsal Kalkınma için Özel Katılım Programı
TEDAŞ	Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi
TKDK	Tarımsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
WB	World Bank / Dünya Bankası

GİRİŞ

İller Bankası 1933 yılında kuruluşundan günümüze kadar ülke kalkınmasının başlangıç noktası olan yerel yönetimlere bugünün ve geleceğin kent yaşamını planlayarak kaliteden ödün vermeden hizmet vermektedir. Türkiye'nin modern kentlere kavuşması için çalışan Bankamız yerel yönetimlerin güçlenmesini sağlayacak uluslararası etkinliği yüksek bir yerel yönetim bankası olmayı amaç edinmiştir. Bu kapsamda yerel yönetimlere danışmanlık, teknik destek ve finansman desteği vermeye devam etmektedir. Uluslararası kuruluşlarından sağladığı finansmanla yerel yönetimlerin sağlıklı, yaşanılabilir ve sürdürülebilir kentler oluşturma çabasını desteklemektedir [1].

AB - Türkiye ilişkileri üyelik yolunda devam ederken İller Bankası da Türkiye'nin önde gelen kalkınma ve yatırım bankası olarak AB ile ilişkilerini geliştirmektedir. Yerel yönetimlere teknik ve finansal desteği kapsamında Avrupa Yatırım Bankası'ndan yerel yönetimlere verilen kredilere aracılık etmekte ve bu kapsamda imzalanan kredi antlaşmaları ile yerel yönetimlerin AB fonlarından yararlanmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda Banka verdiği bu hizmetin kalitesini artırmak ve kurumsal kapasitesini geliştirmek adına AB kurumları ve kuruluşları ile uyumun öneminin farkındalığıyla bu uyumun geliştirilmesi faaliyetlerine devam etmektedir.

Avrupa Birliği, insan hakları ve pazar ekonomisi konusunda ortak değerleri paylaşan ülkelerden oluşmaktadır. Gerek bu ülkelerin iç ekonomik ve sosyal gelişmelerine destek olmak gerekse ülkelerarası gelişmişlik düzeyini dengelemek amacıyla hibe ya da kredi şeklindeki çeşitli mali araçlar halinde önemli miktarlarda kaynak harcamaktadır. AB, aynı zamanda gerekli gördüğü hallerde üçüncü ülkelere de mali yardımlarda bulunmaktadır [2]. Türkiye aday ülke statüsüyle bu mali yardımları almaya devam etmektedir.

Bu mali yardımların nasıl yönetilmesi gerektiği, verilen hibelerin ve fonların en yüksek verimlilikle nasıl kullanılması ve izlenmesi gerektiği konusunda AB tarafından çeşitli mevzuat yayınlanmıştır. PRAG (PRACTical Guide) Avrupa Birliği'nin, AB genel

bütçesi (the EU budget) ve Avrupa Kalkınma Fonu (European Development Fund – EDF) tarafından finanse edilen, dış faaliyetlerinde uygulanması gereken sözleşme prosedürlerini tanımlayan temel dokümanıdır.

Avrupa Birliği'nin dış faaliyetleri kapsamında yürüttüğü başta Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) olmak üzere çeşitli programlarında kullanılan PRAG, finansmanı sağlanan programlarda satın alma ve hibelerin ilk aşamasından itibaren kazananın ilanı, sözleşmelerin nasıl yapılacağı ve sözleşmelerin nasıl yürütüleceği konusunda ilgili paydaşlara rehber olmaktadır. Rehberin ekleri ve taslak formlar hem ihale sürecini hem de sözleşme uygulaması sürecini kolaylaştırmaktadır.

Çalışmanın Amacı

AB ile tam üyelik hedefinde geliştirilen ilişkiler kapsamında kapasitelerin geliştirilmesi ve kurumların sistematik olarak prosedürlerini uyumlaştırması konusunda teknik yardım çalışmaları devam etmektedir. Bu konuda Türkiye'de AB hibeleri ile pek çok kurumsal kapasite geliştirme projesi yürütülmüş ve pek çok kurum ve kuruluş bu faaliyetlere katılmıştır. 2006 yılında AB hibeleriyle gerçekleştirilen İller Bankası'nın kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesine yönelik teknik yardım projesi ile Banka personeline PRAG eğitimleri de verilmiş ve yurtdışı eğitim gezisi düzenlenmiştir. Bu faaliyetlerin amacı İller Bankası'nın kurumsal kapasitesinin AB satın alma ve sözleşme prosedürleri konusunda geliştirilmesidir.

Son dönemde İller Bankası'nın yerel yönetimlere verdiği desteğin artırılması amacıyla çeşitli ortak projeler geliştirilmiştir. IPA II' nin çok yıllık program otoritesi olarak Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) tarafından, "IPARD-II Programı, Kırsal Alanda Kamu Altyapı Yatırımları" kapsamında, 42 ilde nüfusu 10 000 ve altında olan belediyelere kendi elektrik tüketimlerini karşılayabilmelerine yönelik yapacakları yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı yatırımlarına %100 oranında hibe desteği sağlanacaktır. Bu hibeler ile belediyelerin enerji tüketimlerini karşılamak üzere yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik üretim santrali kurabilmeleri hedeflenmektedir [3].

İller Bankası, yerel yönetimler ile TKDK arasında koordinasyonun sağlanması, ilgili kurum ve kuruluşlardan izinlerin alınması, projelerin hazırlanması ve yetkili kurumlara onaylanması, yatırımlar için ön finansman sağlanması, PRAG prosedürlerine göre yapılacak ihaleler öncesinde yapılacak eğitimlerin organize edilmesi, yerel yönetimlerin yapacakları ihalelerde komisyonlarda bulunması ve sonrasında santral kurumların yaptırılması, gerekli kontrollerin ve denetimlerin yapılması, TKDK' ya sunulacak ödeme planına ilişkin çalışmaların yapılması, gerekli olduğu durumlarda danışman firmalardan hizmet satın alınması, Enerji Bakanlığı ve ilgili kurumlar ile gerekli görüşmelerin yapılarak kabul işlemlerinin aksamadan gerçekleştirilmesi ve benzeri konularda görev alacaktır [3].

Bunun yanı sıra Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın IPA II 2014-2020 yılları için hazırladığı Sektör Operasyonel Programda Bakanlığın ilgili kuruluşu olan İller Bankası, paydaşlar arasında yer almıştır. Sektör Operasyonel Programda çevre sektöründe AB fonlarıyla gerçekleştirilecek olan projelerin gerçekleştirilmesi amacıyla yapılacak faaliyetler detaylı olarak programlanmıştır. Sektör Operasyonel Programda İller Bankası'nın, belediyelerin altyapı projelerine finansman sağlaması konusunda uzman kalkınma ve yatırım bankası olduğu belirtilmiş, uluslararası finansman kuruluşlarının kredilerine aracılık ettiği ve programın uygulanması sırasında koordinasyon ve izleme faaliyetlerini üstleneceğine vurgu yapılmıştır.

Bu çalışmanın amacı İller Bankası'nın önümüzdeki dönemde daha fazla iç içe olacağı AB hibe programları kapsamında uygulanacak AB satın alma ve sözleşme prosedürleri (PRAG prosedürleri) konusunda teknik kapasitesinin gelişimine katkıda bulunmaktır.

Çalışmanın İller Bankası Açısından Hedeflenen Faydaları

İller Bankası mevcutta yerel yönetimler için kentsel altyapı ve üst yapı ihtiyaçlarının karşılanması için teknik destek amacıyla 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu kapsamında proje ve yapım ihalelerini, 4735 Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu kapsamında yüklenicilerle sözleşmelerin yapımını ve projelerin uygulanmasını Genel Müdürlük birimleri ve Bölge Müdürlükleri birimleri marifetiyle en iyi şekilde

gerçekleştirmektedir. Uluslararası finansmanla gerçekleştirilen projelerin de finansman antlaşmalarında belirtilen şartlarda ihaleleri ve uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Bu noktada AB fonları ve hibeleriyle gerçekleştirilecek uygulamaların PRAG prosedürlerine göre yapılması gerekliliğinden dolayı, gelecek dönemde İller Bankası'nın Türk ihale mevzuatı kapsamında yaptığı başarılı uygulamaların, bu projelerin uygulanmasında da PRAG prosedürlerine göre gerçekleştirmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

Çalışma ile AB satın alma ve sözleşme yönetimi genel ilkeleri, yönetim türleri, ihale türleri ve kuralları incelenerek, mevcutta iyi uygulamalar gerçekleştiren İller Bankası personelinin, bu satın alma ve sözleşme uygulama prosedürleri hakkında bilgi birikiminin artması hedeflenmektedir. AB hibe projelerinde görev alacak personelin konuya olan ilgisi arttıkça ve Banka tarafından ihale ve sözleşme uygulamalarıyla ilgili yapılacak eğitimlerle, AB finansmanı ile gerçekleştirilecek projelerde de Banka'nın mevcut başarısı sürdürülecektir. Bu konuda Çevre Şehircilik Bakanlığı'ndan gelecek talimatların yerine getirilmesi ya da yerel yönetimlerin AB hibelerinden faydalanmak amacıyla Banka'dan teknik destek taleplerinin karşılanması kolaylaştırılmış olacaktır.

Çalışma kapsamında Banka'nın Genel Müdürlüğü bünyesinde, AB finansmanı ile gerçekleştirilecek projelerin ihalelerinin yapılması, sözleşmelerinin imzalanması ve uygulanması konusunda bir AB Proje Birimi kurulması önerilmiştir.

Çalışmanın Bölümleri

AB hibeleri programları kapsamında gerçekleştirilecek projelerin satın alma ve sözleşme prosedürleri PRAG'ın kavramsal yapısının anlaşılabilmesi için çalışmanın 1.bölümde Avrupa Birliği, AB hibe programları, yönetim türleri ve aday ülkelere verilen hibeler açıklanmış, 2.bölümünde AB - Türkiye ilişkileri, katılım müzakereleri ve müzakerelerdeki son durum açıklanmış, 3.bölümde AB-Türkiye mali işbirliği ve bu kapsamda Türkiye'de oluşturulan kurumsal yapılanmadan bahsedilmiştir. Çalışmanın 4.bölümünde PRAG prosedürlerinin yasal dayanağı, genel ilkeleri, kuralları irdelenmiş ve 5.bölümde AB projelerinde İller Bankası'nın rolü üzerinde durulmuştur. Sonuç kısmında

ise gerçekleştirilecek projelerde Bankanın bu prosedürleri başarılı şekilde uygulanmasının önemine vurgu yapılarak, bu konuda yapılabilecek çalışmalara yer verilmiştir.

1. AVRUPA BİRLİĞİ

1.1. Avrupa Birliği

Bugünkü Avrupa Birliği'nin temellerini, 1951 yılında Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda'nın imzaladığı Paris Antlaşmasıyla kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ile yine aynı ülkelerin 1957 yılında imzaladığı Roma Antlaşmasıyla kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu oluşturmaktadır [4].

1957 yılında ekonomi topluluğunun kurulması ve işbirliğinin artırılması amacıyla imzalanan Roma Antlaşması neticesinde malların, işgücünün, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaştığı bir ortak pazarın kurulması amacıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve nükleer enerjinin barışçıl sebeplerle ve güvenli biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) kurulmuştur.

Günümüze kadar geçen süre içinde, Avrupa devletleri, ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alandaki işbirliklerini güçlendirmiş ve kuruluş yıllarında sadece 6 üyeden oluşan Avrupa Toplulukları, değişik tarihlerde yeni üyelerin katılımı sonucu 28 üyeden oluşan bir Birlik halini almıştır. Bugün itibariyle AB'nin üyeleri Fransa, Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, İngiltere, İrlanda, Danimarka, Yunanistan, İspanya, Portekiz, Avusturya, Finlandiya, İsveç, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovenya, Slovakya, Estonya, Letonya, Litvanya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Malta, Bulgaristan, Romanya ve Hırvatistan'dır.

Avrupa Birliği, Avrupa halklarının ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda birbirleriyle kaynaşmasını öngören, Avrupa devletlerinin ve vatandaşlarının bir araya gelerek oluşturduğu uluslar üstü bir yapıdır. Bu yapı, üye devletler arasında imzalanan uluslararası antlaşmalarla kurulmuş ve aynı antlaşmalarla bazı alanlarda karar alma ve düzenleme yetkisi üye devletler tarafından AB'ye verilmiştir. Böylelikle, dünyada bir benzeri daha olmayan, tüm üye devletleri ve vatandaşlarını aynı anda, aynı şekilde ve aynı ölçüde bağlayan bir hukuk sistemi meydana getirilmiştir. Bunun yanında kişilerin,

malların, hizmetlerin ve sermayenin Avrupa Birliği sınırları içinde rahatça dolaşımının sağlanması için bir iç pazar kurulmuştur[4].

Öncelikli amaçlarından biri Birlik üyesi devletlerin ekonomik kalkınmalarını sağlamak olan Avrupa Birliği, temellerinin atıldığı yıllardan bugüne kadar üye devletlerarası ticaret yoluyla üye devlet ekonomilerinin gelişmesinin ve büyümesinin sağlanması, üye devletlerarası ekonomik işbirliğinin kuvvetlendirilmesi, Avrupa Birliği vatandaşlarına iş imkânlarının yaratılması gibi konularda büyük çaba göstermiş ve bu çabanın meyvelerini, günümüzde yaşadığı sıkıntılara rağmen büyük ölçüde almıştır. Ekonomik kalkınmayı ve dayanışmayı amaçlamasının yanında Avrupa Birliği, bir siyasi ve sosyal kaynaşma ve dayanışma projesidir. Avrupa Birliği, üye devletlerin birbirleri ile her alanda dayanışma içinde bulunması, insan haklarının korunması ve üye devletlerin sosyal, siyasi, kültürel kaynaşmasının ve ileri gelişiminin sağlanması için çaba göstermektedir[4].

Avrupa bütünleşmesi birbirini takip eden çeşitli genişleme ve derinleşme süreçlerinden geçerek ortak para biriminden, tarım ve göç politikalarına kadar pek çok alanda ortak politikalar uygulayan 28 üyeli bir Birliğe dönüşmüştür. Bu süreçte “genişleme politikası”, AB’nin en önemli dış politika aracı olmuş, AB yeni üye devletleri bünyesine katarak ekonomik, siyasi ve jeopolitik açıdan çok daha güçlü bir Birlik haline gelmiş ve uluslararası sistemdeki etkinliğini artırmıştır[4].

AB’nin genişleme politikası Avrupa bütünleşmesine paralel olarak gelişmiş ve değişmiştir. Özellikle Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkelerinin üye olduğu son genişleme dalgası, genişleme politikasının ve “koşulluluk” ilkesinin kurumsallaşmasını sağlamıştır. 1993 yılında yapılan Kopenhag Zirvesi’nde belirlenen kriterler üyelik koşullarını kesin bir biçimde ortaya koymuştur. Aday ülkelerin üyelik koşullarını karşılamak için yapmakla yükümlü olduğu çalışmalar, Katılım Ortaklığı Belgesi ve İlerleme Raporu gibi belgelerle hem ayrıntılandırılmış hem de düzenli olarak izlenmeye başlanmıştır. Böylece AB, yaklaşık yarım yüzyıllık birikimini korumayı ve genişleme yüzünden mevcut politikalarından geri adım atmamayı başarmıştır.

1973 yılında ilk genişleme dalgası neticesinde İngiltere, Danimarka ve İrlanda topluluğa katılmış, 1974 yılında tam üyelik başvurusunda bulunan Yunanistan 1981 yılında, İspanya ve Portekiz 1986 yılında topluluğa katılmıştır. 1995 yılında, Avusturya, Finlandiya, İsveç'in katılımıyla, Avrupa Birliği'nin üye sayısı on beşe yükselmiştir. 2004 yılında, AB tarihindeki en büyük genişleme dalgası gerçekleşmiş ve 10 yeni ülke (Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Malta, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Litvanya, Macaristan, Polonya, Slovakya ve Slovenya) AB'ye katılmıştır. AB'nin sondan bir önceki genişleme dalgası ise 2007 yılında, Bulgaristan ve Romanya'nın katılımıyla gerçekleşmiştir. Son olarak, 3 Ekim 2005'te katılım müzakerelerine başlayan ve 9 Aralık 2011'de Katılım Antlaşmasını imzalayan Hırvatistan'ın 2013 yılında üye olmasıyla, AB 28 üyeli bir Birlik haline gelmiştir.

1.2. Avrupa Birliği Hibe Programları

Avrupa Birliği mali yardımları, Avrupa Yatırım Bankası'ndan sağlanan mali yardımlar ve Avrupa Toplulukları genel bütçe harcamaları çerçevesinde sağlanan mali yardımlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Söz konusu mali yardımlar, Tematik ve Coğrafi Finansman Araçları aracılığıyla dağıtılmaktadır[5].

A. Tematik Araçlar:

- Avrupa Demokrasi ve İnsan Hakları Aracı (EIDHR)

Demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve temel özgürlüklerin korunmasına yöneliktir.

- İstikrar ve Barış Aracı (IcSP)

Devam eden ya da yeni ortaya çıkan kriz durumundaki ortak ülkelerde güvenliğin güçlendirilmesi (kısa-dönem bileşeni) ve istikrarlı ülkelerde güvenliğin teminat altına alınması (uzun-dönem bileşeni) amacıyla oluşturulmuştur.

- Ortaklık Aracı (PI)
- Nükleer Güvenlik İşbirliği Aracı (INSC)

Yüksek seviyede nükleer güvenliğin sağlanması, radyasyondan korunma ve AB üyesi olmayan dünya ülkelerindeki nükleer maddeler için verimli ve etkili güvenlik önlemlerinin uygulanmasına yöneliktir.

B. Coğrafi Araçlar

- Kalkınma İşbirliği Aracı (DCI)

Ortak ülke ve bölgelerle (Latin Amerika, Asya, Orta Asya, Orta Doğu ve Güney Afrika) işbirliğine yöneliktir.

- Avrupa Kalkınma Fonu (EDF)

Avrupa Birliği'nin, sayısı 79'u bulan Afrika, Karayip, Pasifik ortak ülkeleri ile deniz ötesi ülkeler ve topraklara yardım sağlamaktadır.

- Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA II)

Avrupa Birliği'ne üye olma yolundaki aday ve potansiyel aday ülkelere yardım sağlamaktadır.

- Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı (ENPI)

Avrupa Komşuluk Politikası (European Neighbourhood Policy (ENP)), Güney Akdeniz ülkeleri ve Doğu komşu ülkeler ile işbirliğini kapsayan finansman aracıdır. Rusya, Avrupa Komşuluk Politikası dışındaki bir işbirliği çerçevesine dâhildir. Bu aracın yerini, 2014 yılından itibaren Avrupa Komşuluk Aracı (European Neighbourhood Instrument, ENI) almıştır.

- Grönland Aracı (IfG)

1.3. Avrupa Birliği Hibe Programları Yönetim Türleri

AB dış yardım programları kapsamında finanse edilen projeler için satın alma ve hibe prosedürleri, projeleri yönetmek için 'yönetim modları' adı altında oluşturulmuş farklı düzenlemelere göre değişmektedir.

01.01.2013 tarihinde yürürlüğe giren, AB Mali Tüzüğü ve bu tüzüğün Uygulama Kuralları, mevcut yönetim modlarında önemli değişiklikler getirmiştir. Bu değişiklikler 01.01.2014 tarihinden itibaren uygulamaya konulmuştur. Eski yönetim modları olan

Centralized (Merkezi Yönetim), Decentralized (Merkezi Olmayan Yönetim), Joint (Müşterek) ve Shared (Paylaşılmış) yönetim türleri; Direct Management (Direkt Yönetim), İndirect Management (Dolaylı Yönetim), Shared (Paylaşılmış Yönetim) şeklinde değiştirmiştir. Bu yönetim modları AB Bütçesi veya Avrupa Kalkınma Fonu'ndan finanse edilen programların nasıl yönetileceğini ortaya koyar. Aşağıdaki Çizelge 1.1'de ve Şekil 1.1'de yönetim modları gösterilmiştir.

Çizelge 1.1. Eski ve yeni yönetim modları [6]

ESKİ YÖNETİM MODLARI	YENİ YÖNETİM MODLARI (01.01.2014 tarihinden itibaren yürürlükte)
Direkt Merkezi Yönetim	Direkt Yönetim
Ön Kontrollü Merkezi Olamayan Yönetim	Ön Kontrollü Dolaylı Yönetim
Son Kontrollü Merkezi Olmayan Yönetim	Son Kontrollü Dolaylı Yönetim

Dolaylı Yönetim (İndirect Management)

Dolaylı yönetim modunda AB Komisyonu bütçe uygulama görevlerinde sorumluluğu ortak ülkelere ve bu ülkelerdeki ilgili kurumlara, uluslararası organizasyonlara, AB üye ülkeleri kalkınma ajanslarına ve ilgili diğer kurumlara devretmiştir. Bu durumda AB Komisyonu ortak ülkelere devrettiği bu sorumluluğun doğru bir şekilde yerine getirilip getirilmediğini izleme ve değerlendirme faaliyetleriyle denetlemektedir. Dolaylı yönetimde genellikle ortak ülkeler ve bu ülkelerdeki ilgili kurumlara yetki devri yapılması tercih edilmektedir. Farklı hususlar göz önünde bulundurularak uluslararası organizasyonlara, kalkınma ajanslarına ve diğer ilgili kurumlara yetki devredildiğinde mutlaka AB sözleşme prosedürleri kullanılmalıdır.

Dolaylı yönetimde iki farklı uygulama modu oluşturulmuştur. Bunlar ön onaylı (ex-ante) ve son kontrollü (ex-post) dolaylı yönetimdir.

Ön onaylı dolaylı yönetim (Indirect management with ex-ante controls):

Bu modda satın alma kararları ve sözleşmelerin verilmesi Avrupa Komisyonu'nun ön onayından sonra sözleşme makamı olarak hareket eden ortak ülke tarafından verilir.

Sözleşmeler, ortak ülkelerin finansman antlaşmalarında belirtilen tüzel birimleri tarafından gerçekleştirilir. İhale süreci başlamadan önce sözleşme makamı ihale dosyalarını Avrupa Komisyonuna onay için sunmalıdır. Komisyon dokümanların PRAG' da ki prosedürlere ve formatlara uygunluğunu kontrol eder.

Sözleşme makamı kısa listelerin oluşturulması, başvuru çağrılarının yapılması, ilanların yayınlanması, başvuruların alınması, değerlendirme komitesinin oluşturulması, kazananın ilanı konusunda sorumludur. Sözleşme imzalanmadan önce sözleşme makamı değerlendirme sonuçlarını onaylanmak üzere Komisyona sunar. Komisyon uygulamaların prosedürlere uygunluğunu kontrol eder. Sözleşme makamı sözleşmeleri imzalamadan önce paraflanması için Komisyona göndermelidir. Komisyon ihale uygulama ve değerlendirme süreci içerisinde davet edilmeli, Komisyon temsilcileri değerlendirme komisyonu

toplantılarına gözlemci olarak katılmalıdır. Komisyon potansiyel çıkar çatışması durumlarına özel dikkat göstermektedir. Sözleşme makamı, ilgili ilanları elektronik ortamda Komisyona yayımlanmak üzere göndermelidir. PRAG Ek A11e’ de ki “İhale İlanı Yayımlama Esasları” ilanların farklı platformlarda nasıl yayınlanacağı konusunda rehberdir.

Son kontrollü dolaylı yönetim (Indirect management with ex-post controls):

Bu modda sözleşmelerin yapılması ve uygulanması finansal antlaşmalarda belirtilen, sözleşme makamı olarak hareket eden ortak ülke birimleri tarafından Avrupa Komisyonu’nun ön onayı olmaksızın gerçekleştirilir. Fakat PRAG’ da belirtilen standart prosedürler dışındaki uygulamalar için Komisyon’dan yetkilendirme gereklidir. Sözleşme makamı kısa listelerin oluşturulması, başvuru çağrılarının yapılması, ilanların yayınlanması, başvuruların alınması, değerlendirme komitesinin oluşturulması, kazananın ilanı konusunda sorumludur. Sözleşme makamı, ilgili ilanları elektronik ortamda Komisyona yayımlanmak üzere göndermelidir.

Paylaşılmış Yönetim (Shared Management)

Avrupa Komisyonu bu yönetim modunda uygulama görevlerini yaparken AB üye ya da aday ülkeleri ile ortak çalışmalar yapar. Dış yardımların uygulanması sırasında çok sık kullanılmamakla birlikte, ortak yönetim otoritelerinin kurulduğu sınır ötesi işbirliği programları bu yönetim moduyla yürütülmektedir.

1.4. Aday Ükelere Verilen Hibeler

Avrupa Birliği katılım öncesi fonları, hem genişleme ülkelerinin hem de Avrupa Birliği’nin geleceği için önemli bir yatırımdır. Bu fonlar, faydalanıcıların politik ve ekonomik reformlar gerçekleştirmelerini ve AB üyeliğinin getireceği haklar ile yükümlülüklerle hazırlanmalarına yardım etmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu reformlar, faydalanıcı ülke vatandaşlarına daha iyi imkânlar sağlamalı ve sahip oldukları standartların geliştirilerek AB vatandaşlarınıninkine eşit hale getirilmesine fırsat vermelidir. Bunun

yanında katılım öncesi fonları, AB'nin sürdürülebilir ekonomik iyileşme, enerji tedariki, ulaşım, çevre ve iklim değişikliği şeklinde sıralanabilecek kendi hedeflerine ulaşmasına yardım etmektedir [5].

Aday ve potansiyel aday ülkeler, 2007 yılından itibaren Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) aracılığı ile AB finansmanından faydalanmaktadır. IPA, daha önceki yıllarda uygulanan katılım öncesi yardım araçlarının (Phare, ISPA ve SAPARD, MEDA ve CARDS programları) yerini almıştır [7]. IPA, kurumsal kapasite, sınır ötesi işbirliği, ekonomik ve sosyal gelişme ve kırsal kalkınma alanlarının güçlendirilmesine yönelik katılım öncesi yardım araçlarının daha verimli ve daha tutarlı şekilde kullanılması için tek bir araç altında toplanmasıyla oluşturulmuştur. Katılım öncesi yardımı, aday ve potansiyel aday ülkelerin kendilerine özgü özelliklerini ve içinde buldukları süreçleri dikkate alan bir yaklaşım gösterirken, bu ülkelerde istikrarı ve içinde buldukları ortaklık sürecini desteklemektedir[5].

IPA, genişleme ülkelerine finansal ve teknik yardım sağlayan bir araçtır[8]. Amacı, söz konusu ülkeleri üyeliğe hazırlamaktır[9].

IPA' nın 2007-2013 yıllarını kapsayan I. döneminde 5 bileşen altında sağlanan yardımlar; II. dönemde, sektörel yaklaşım doğrultusunda 5 politika alanı şeklinde gruplandırılmıştır. Politika alanları altında ise, 9 sektör tanımlanmıştır. Bu sektörler demokrasi ve yönetim, hukukun üstünlüğü, büyüme ve rekabet gücünün artırılması gibi, genişleme stratejisi ile doğrudan bağlantılı alanları kapsamaktadır. Bu şekilde, ilgili sektörde yapısal reformların gerçekleştirilmesi ve sektörün AB standartlarına yaklaştırılması mümkün olacaktır. Yardımların daha "hedef odaklı" hale gelmesiyle birlikte sonuçlara odaklanma, verimlilik ve sürdürülebilirlik sağlanması beklenmektedir[5].

2. AB-TÜRKİYE İLİŞKİLERİ ve KATILIM MÜZAKERELERİ

2.1. AB-Türkiye İlişkileri

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşma yolunda uluslar arası konjonktürdeki gelişmeleri yakından takip etmiş ve OECD, NATO gibi uluslararası örgütlenmelerin etkin bir üyesi olmuştur. Bu doğrultuda, insanlık tarihinin en büyük barış projesi olarak nitelendirilen Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) 1957 yılında kurulmasından kısa bir süre sonra Türkiye, 31 Temmuz 1959'da Topluluğa ortaklık başvurusunda bulunmuştur[10].

AET Bakanlar Konseyi, Türkiye'nin yapmış olduğu başvuruyu kabul ederek üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşması imzalanmasını önermiştir. Söz konusu Anlaşma 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanmış ve 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ankara Anlaşması, Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkilerinin hukuki temelini oluşturmaktadır. Ankara Anlaşması'nın 28.maddesi ise Türkiye'nin üyeliğini düzenlemektedir: "Anlaşma'nın işleyişi, Topluluğu kuran Antlaşma' dan doğan yükümlülüklerin tümünün Türkiye'ce üstlenilebileceğini gösterdiğinde, Akit Taraflar, Türkiye'nin Topluluğa katılması olanağını incelerler." Bu maddeden açıkça anlaşılmaktadır ki, "Türkiye-AET ortaklık ilişkisinin nihai hedefi Türkiye'nin Topluluğa tam üyeliğidir." [10].

Ankara Anlaşması, Türkiye'nin AET'ye uyumu için hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve nihai dönem olmak üzere üç devre öngörmüştür. İlk dönem, Anlaşma'nın yürürlüğe girdiği 1 Aralık 1964 tarihi itibarıyla başlamıştır. Taraflar arasındaki ekonomik farklılıkları azaltmaya yönelik 'Hazırlık Dönemi' olarak belirlenen bu dönemde, Türkiye herhangi bir yükümlülük üstlenmemiştir. 13 Kasım 1970 tarihinde imzalanan ve 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokol ile birlikte, Ankara Anlaşması'nda öngörülen hazırlık dönemi sona ermiş ve "Geçiş Dönemi"ne ilişkin koşullar belirlenmiştir. Bu dönemde taraflar arasında sanayi ürünleri, tarım ürünleri ve kişilerin serbest dolaşımının sağlanması ile Gümrük Birliği'nin tamamlanması öngörülmüştür.

Türkiye-AB ilişkileri, 1970’li yılların başından 1980’lerin ikinci yarısına kadar, siyasi ve ekonomik nedenlerden dolayı istikrarsız bir seyir izlemiştir. 12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından ilişkiler resmen askıya alınmıştır. 1983 yılında Türkiye’de sivil idarenin yeniden kurulması ve 1984 yılından itibaren Türkiye’nin ithal ikameci politikaları hızla terk etmesi ile beraber, Türkiye’nin dışı açılma süreci başlamıştır. Böylece 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren dondurulmuş bulunan Türkiye-AET ilişkilerinin canlandırılması süreci başlamıştır[10].

Türkiye, 14 Nisan 1987 tarihinde, Ankara Anlaşması’nda öngörülen dönemlerin tamamlanmasını beklemeden, üyelik başvurusunda bulunmuştur. Komisyon, bu başvuru ile ilgili görüşünü 18 Aralık 1989’da açıklamış ve kendi iç bütünleşmesini tamamlamadan Topluluğun yeni bir üyeyi kabul edemeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca, Türkiye’nin, Topluluğa katılmaya ehil olmakla birlikte, ekonomik, sosyal ve siyasal alanda gelişmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu nedenle, üyelik müzakerelerinin açılması için bir tarih belirlenmemesi ve Ortaklık Anlaşması çerçevesinde ilişkilerin geliştirilmesi önerilmiştir[10].

Bu öneri Türkiye tarafından da olumlu değerlendirilmiş ve Gümrük Birliği’nin Katma Protokol’de öngörüldüğü şekilde 1995 yılında tamamlanması için gerekli hazırlıklara başlanmıştır. İki yıl süren müzakereler sonunda 5 Mart 1995 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan karar uyarınca Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylece, Türkiye-AB Ortaklık İlişkisinin “Son Dönem”ine geçilmiştir. Gümrük Birliği, Türkiye’nin Avrupa Birliği ile bütünleşme hedefine yönelik ortaklık ilişkisinin en önemli aşamalarından biridir ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine ayrı bir boyut kazandırmıştır[10].

Türkiye-AB ilişkilerinin dönüm noktası, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki’de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi’dir. Helsinki Zirvesinde Türkiye’nin adaylığı resmen onaylanmış ve diğer aday ülkelerle eşit konumda olacağı açık ve kesin bir dille ifade edilmiştir. 17 Aralık 2004 tarihli Brüksel Zirvesi’nde, AB-Türkiye ilişkilerinde bir dönüm noktası daha yaşanmış ve Zirve’de Türkiye’nin siyasi kriterleri yeteri ölçüde

karşıladığı belirtilerek 3 Ekim 2005'te müzakerelere başlanması kararı alınmıştır. 3 Ekim 2005 tarihinde Lüksemburg'da yapılan Hükümetler arası Konferans ile Türkiye resmen AB'ye katılım müzakerelerine başlamıştır. Böylece, Türkiye ile AB arasındaki inişli çıkışlı ilişki, çok önemli bir dönüm noktasını aşarak yepyeni bir sürece girmiştir[10].

2.2. Katılım Müzakereleri

Avrupa Birliği katılım süreci, üye olmak isteyen ülkenin resmi adaylık başvurusuyla başlayan bir süreçtir. Katılım sürecinin yasal temelini oluşturan Avrupa Birliği Antlaşması'nın 49. maddesine göre, AB, üye olmak isteyen tüm Avrupa ülkelerine açık bir kurumdur. Fakat söz konusu Antlaşma uyarınca Birlik üyesi olmak isteyen her ülke öncelikli olarak, AB'nin dayandığı özgürlük, demokrasi, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü ilkelerini benimsemiş olmalıdır[11].

AB üyesi olmak isteyen her ülke öncelikli olarak Konsey'e resmi adaylık başvurusunda bulunur. Avrupa Komisyonu'nun olumlu görüşü ve Avrupa Parlamentosu'nun onayı çerçevesinde Konsey üyelik başvurusunu oybirliğiyle kabul eder. Konsey tarafından üyelik başvurusunun kabulü, üyelik başvurusu yapan ülke için resmi adaylık statüsünün kazanılması anlamına gelmektedir. Bir ülkenin adaylık statüsü AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde ilan edilir ve böylece katılım öncesi süreç resmîyet kazanır. Aday ülkeler Birlik üyesi olabilmek için AB'nin 22 Haziran 1993 tarihinde Kopenhag Zirvesi'nde ilan ettiği üyelik koşullarını yerine getirmekle yükümlüdür[11].

Kopenhag Kriterleri

Bu kriterler siyasi, ekonomik ve AB müktesebatının benimsenmesi olmak üzere üç grupta toplanmıştır;

- Siyasi Kriter: Demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına ve azınlık haklarına saygıyı teminat altına alan istikrarlı kurumların varlığı
- Ekonomik Kriter: İşleyen bir pazar ekonomisinin varlığının yanı sıra, Birlik içindeki piyasa güçleri ve rekabet baskısına karşı koyma kapasitesi

- AB Müktesebatı: Siyasi Birlik ile Ekonomik ve Parasal Birlik de dâhil olmak üzere, AB müktesebatına uyum kapasitesi

Ayrıca, 16 Aralık 1995 tarihinde yapılan Madrid Zirvesi'nde, aday ülkelerin AB müktesebatını sadece benimsemekle yükümlü olmadığı, müktesebatı etkili biçimde uygulayacak idari ve kurumsal kapasiteye sahip olmaları gerektiği de belirtilmiştir[11].

AB Müktesebatı

AB müktesebatı, toplumsal yaşamı ilgilendiren tüm alanlarda AB'nin yürürlükte olan hukuk sistemi ve kurallar bütününden oluşur. Müktesebat, AB'yi kuran antlaşmalar ile onu tadil eden antlaşmalar, ikincil mevzuat (direktifler, tüzükler, kararlar), üçüncü ülkelerle yapılan antlaşmalar ve Avrupa Birliği Adalet Divanı kararlarını kapsar. AB kurumları arasındaki anlaşmalar, ilke kararları, bildirimler, tavsiyeler, yönlendirici ilkeler, ortak eylemler, ortak tutumlar, sonuç bildireleri gibi AB çerçevesinde kabul edilen hukuki işlemler de müktesebat kapsamına girer[11].

Türkiye'nin Adaylık Süreci

Türkiye, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan Zirve'de diğer aday ülkelerle eşit şartlarda aday ülke ilan edilmiştir. Helsinki Zirvesi kararlarına göre, Türkiye, diğer aday ülkeler gibi bir Katılım Öncesi Stratejisi'nden yararlanacak, Topluluk Programları ve ajanslarıyla, aday ülkeler ile Birlik arasında, katılım süreci çerçevesinde yapılan toplantılara katılma imkânına sahip olacaktır. Zirve Sonuç Bildirisi ayrıca, önceki AB Konseyi kararları çerçevesinde bir Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlanmasını öngörmüştür.

Komisyon, aday ülkenin müktesebata uyum alanında kaydettiği ilerlemeleri veya bu alanda gözlemlendiği eksiklikleri yıllık bazda ilerleme raporlarıyla değerlendirir. Komisyon, ilerleme raporlarının oluşturulması safhasında, aday ülke nezdindeki AB Delegasyonu'ndan, sivil toplum kuruluşlarından ve aday ülkenin kamu kurumlarından resmi olarak elde ettiği geri bildirimlerden istifade eder [11].

Türkiye aday ülke ilan edildikten sonra yürüttüğü kapsamlı reform çalışmaları ile Kopenhag siyasi kriterlerine uyum konusunda önemli adımlar atmıştır. Bunun üzerine, 17 Aralık 2004 tarihinde Brüksel’de yapılan Zirve’de, Avrupa Komisyonu’nun tavsiyesi çerçevesinde, Türkiye’nin siyasi kriterlere yeterince uyum sağladığı belirtilerek, müzakerelerin başlamasına resmen karar verilmiştir.

Müzakere Fasılları

Türkiye’nin Müzakere Çerçeve Belgesi ile belirlenen ve müzakerelere konu olan 35 fasıl ise şunlardır;

1.Malların Serbest Dolaşımı 2.İşçilerin Serbest Dolaşımı 3.İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestfisi 4.Sermayenin Serbest Dolaşımı 5.Kamu Alımları 6.Şirketler Hukuku 7. Fikri Mülkiyet Hukuku 8.Rekabet Politikası 9.Mali Hizmetler 10.Bilgi Toplumu ve Medya 11.Tarım ve Kırsal Kalkınma 12.Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı 13.Balıkçılık 14.Taşımacılık Politikası 15.Enerji 16.Vergilendirme 17.Ekonomik ve Parasal Politika 18.İstatistik 19.Sosyal Politika ve İstihdam 20.İşletmeler ve Sanayi Politikası 21.Trans-Avrupa Şebekeleri 22.Bölgesel Politika ve Yapısal AraçlarınKoordinasyonu23. Yargı ve Temel Haklar 24.Adalet, Özgürlük ve Güvenlik 25.Bilim ve Araştırma 26.Eğitim ve Kültür 27.Çevre 28.Tüketicinin ve Sağlığın Korunması 29.Gümrük Birliği 30.Dış İlişkiler 31.Dış Güvenlik ve Savunma Politikası 32.Mali Kontrol 33.Mali ve Bütçesel Hükümler 34.Kurumlar 35.Diğer

Fasılların Müzakereye Açılması Tarama sürecinin tamamlanmasıyla beraber fiili müzakere sürecine geçilir. Fiili müzakere süreci, her faslın ayrı ayrı müzakerelere açılmasını ve geçici olarak kapanmasını ifade eder. Tarama sonu raporuna göre ilgili fasılda aday ülke müzakerelere hazırsa, açılış kriteri bulunmayacağından, aday ülkeden “Müzakere Pozisyon Belgesi” hazırlaması istenir. AB, aday ülkenin hazırlamış olduğu müzakere pozisyon belgesine bakarak, kendi Ortak Tutum Belgesi’ni hazırlar. Ortak Tutum Belgesi’nin Konsey’de oybirliği ile kabul edilmesinin ardından fasıl müzakerelere açılır. Faslın müzakerelere açıldığı Hükümetler arası Konferans düzenlenerek ilan edilir. Tarama Sonu Raporu’nda faslın müzakerelere açılması için “açılış kriteri” belirlenmiş ise

aday ülkenin önce açılış kriterini yerine getirmesi beklenir. Açılış kriteri yerine getirildikten ve bu durum Komisyon ve Konsey tarafından onaylandıktan sonra, aday ülkeden “Müzakere Pozisyon Belgesi” hazırlaması istenir. Aday ülkenin hazırlamış olduğu müzakere pozisyon belgesine bakarak, AB kendi Ortak Tutum Belgesi’ni hazırlar. Ortak Tutum Belgesi’nin Konsey’de oybirliği ile kabul edilmesinin ardından fasıl müzakerelere açılır. Aynı süreç bir faslın kapanması için de geçerlidir [11].

Müzakere Edilemeyecek Hususlar

AB müktesebatının içeriğinin, müktesebatta öngörülen zorunlu idari yapıların oluşturulmasının ve Kopenhag siyasi ve ekonomik kriterlerine uyulmasının bir aday ülke tarafından müzakere edilmesi mümkün değildir. Bununla birlikte, aday ülke, içinde bulunduğu koşulların gerektirdiği istisnai durumlarda, geçiş dönemleri, derogasyonlar ve ek yardım taleplerini müzakereye dâhil edebilir [11].

İstisnai Durumlar, Geçiş Dönemi ve Derogasyonlar

Özellikle bazı müzakere fasıllarında (enerji, çevre, sosyal politika gibi), AB müktesebatına uyumun ekonomik, sosyal ve siyasi sorunlar yarattığı durumlarda, geçiş dönemi ya da derogasyon talep edilebilir. Ancak, bu talebi somut gerekçelere dayandırmak gerekir. Temel serbest piyasa ekonomisini ve işletmelerin rekabet gücünü doğrudan etkileyen konularda ve AB’nin siyasi öncelikleri ile çelişen alanlarda bu taleplerin kabul edilmesi zordur. Buna karşın, AB’nin daha az hassas olduğu bazı alanlarda, üretim sürecini etkileyerek aday ülkeye büyük maliyet getirebilecek (çevre, ulaştırma, enerji gibi) konularda, aday ülkenin geçiş dönemi ve derogasyon taleplerinin kabul edilmesi daha kolaydır [11].

Katılım Antlaşması'nın İmzalanması

35 faslın tamamında mutabakat sağlanması halinde, aday ülke için Komisyon tarafından "Katılım Antlaşması" hazırlanır. Katılım Antlaşması, Avrupa Parlamentosu'nda basit çoğunlukla, Konsey'de ise oybirliğiyle onaylandıktan sonra, üye devletler ve aday ülke tarafından imzalanır. Ardından, aday ülke ve üye devletler, kendi ulusal mevzuatının öngördüğü bir şekilde Katılım Antlaşması'nı onaylayabilir. Dolayısıyla, üye devlet ya da aday ülkeler Katılım Antlaşması'nı kendi parlamentolarında onaylayabilecekleri gibi, iç mevzuatı gereği, referanduma da götürebilirler [11].

11 Aralık 2006 tarihli Konsey Kararı

11 Aralık 2006 tarihli Konsey Kararı'nda, Türkiye'nin Ek Protokol'den kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirdiği Komisyonca teyit edilene kadar, üye devletlerin, Hükümetler arası Konferans kapsamında, Türkiye'nin, Güney Kıbrıs Rum Yönetimine ilişkin sınırlamalarıyla ilgili politika alanlarını kapsayan fasılların açılması yönünde karar alamayacağı ifadesi yer alır. Söz konusu kararda, ayrıca Türkiye'nin Ek Protokol'den kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirdiği Komisyonca teyit edilene kadar, Hükümetler arası Konferanslar kapsamında, üye devletlerin, herhangi bir faslın geçici olarak kapatılması yönünde karar alamayacağı da belirtilmektedir [11].

Müzakere Fasıllarında Son Durum

14 Aralık 2015 tarihi itibarıyla devam eden müzakerelerde son durum aşağıda özetlenmiştir.

 T.C. AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI KATILIM MÜZAKERELERİNDE MEVCUT DURUM (14 Aralık 2015)			
AÇILAN FASILLAR		EK PROTOKOL KARARININ AÇILIŞ KRİTERİ OLDUĞU FASILLAR	
25	BİLİM VE ARAŞTIRMA (Geçici olarak kapatıldı)	1	MALLARIN SERBEST DOLAŞIMI
20	İŞLETME VE SANAYİ POLİTİKASI	3	İŞ KURMA HAKKI VE HİZMET SUNUMU SERBESTİSİ
18	İSTATİSTİK	9	MALİ HİZMETLER
32	MALİ KONTROL	11	TARIM VE KIRSAL KALKINMA
21	TRANS-AVRUPA AĞLARI	13	BALIKÇILIK
28	TÜKETİCİNİN VE SAĞLIĞIN KORUNMASI	14	TAŞIMACILIK POLİTİKASI
6	ŞİRKETLER HUKUKU	29	GÜMRÜK BİRLİĞİ
7	FIKRI MÜLKİYET HUKUKU	30	DIŞ İLİŞKİLER
10	BİLGİ TOPLUMU VE MEDYA	GKRY'NİN TEK TARAFLI OLARAK BLOKE ETTİĞİ FASILLAR	
4	SERMAYENİN SERBEST DOLAŞIMI	2	İŞÇİLERİN SERBEST DOLAŞIMI
16	VERGİLENDİRME	15	ENERJİ
27	ÇEVRE	23	YARGI VE TEMEL HAKLAR
12	GIDA GÜVENLİĞİ, VETERİNERLİK VE BİTKİ SAĞLIĞI	24	ADALET, ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK
22	BÖLGESEL POLİTİKA VE YAPISAL ARAÇLARIN KOORDİNASYONU	26	EĞİTİM VE KÜLTÜR
17	EKONOMİK VE PARASAL POLİTİKA	31	DIŞ GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI
SİYASİ BLOKAJA TABİ OLMAYAN FASILLAR			
5	KAMU ALIMLARI	33	MALİ VE BÜTÇESEL HUKUMLAR
8	REKABET POLİTİKASI	34	KURUMLAR (Müzakerelerin sonunda)
19	SOSYAL POLİTİKA VE İSTİHDAM	35	DİĞER KONULAR (Müzakerelerin sonunda)

Şekil 2.1. Müzakere fasıllarında son durum [12]

3. AB-TÜRKİYE MALİ İŞBİRLİĞİ ve KURUMSAL YAPILANMA

Avrupa Birliği, insan hakları ve pazar ekonomisi konusunda ortak değerleri paylaşan ülkelerden oluşmaktadır. Gerek bu ülkelerin iç ekonomik ve sosyal gelişmelerine destek olmak gerekse ülkelerarası gelişmişlik düzeyini dengelemek amacıyla hibe ya da kredi şeklindeki çeşitli mali araçlar halinde önemli miktarlarda kaynak harcamaktadır. AB, aynı zamanda gerekli gördüğü hallerde üçüncü ülkelere de mali yardımlarda bulunmaktadır [13].

Türkiye ile AB arasındaki mali işbirliği ilişkisi adaylık öncesi ve sonrası olmak üzere iki ayrı evrede değerlendirilebilir.

3.1. Adaylık Öncesi Dönem

Adaylık Öncesi Mali Yardımlar (1964-1999)

1964–1995: 1963 tarihli Türkiye-AT Ortaklık Anlaşmasından 1996 yılında imzalanan Gümrük Birliği'ne kadar geçen süre Türkiye'nin mali yardımlardan mali protokoller aracılığıyla yararlandığı ve bu kapsamda üçüncü ülke olarak görüldüğü bir dönemdir. Bu dönemde çoğu kredi niteliğinde toplam 1 milyar avro kullanılmıştır.

1996–1999: Türkiye ile AT arasında bir Gümrük Birliği tesis edilmesinden adaylık statüsü kazandığımız 1999 yılına kadar olan dönemde Gümrük Birliği'ne bağlı yeni ihtiyaçların karşılanmasına yönelik yardımları içermektedir. Bu dönemde çoğu kredi şeklinde kullanılan toplam yardım 755 milyon avro tutarındadır.

Bununla birlikte, Türkiye 90'lı yıllarla beraber Avrupa-Akdeniz ortaklığı bünyesinde finanse edilen MEDA (Mediterranean Economic Development Area) programı altındaki hibe nitelikli fonlardan yine üçüncü ülke sıfatı ile yararlanmıştır. 1996–1999 dönemine yönelik MEDA-I Programı kapsamında destek sağlanan 55 proje için Türkiye'ye 376 milyon avro taahhüt edilmiştir. Bunun yanı sıra, Birlik üyesi olmayan Akdeniz ülkelerine Avrupa Yatırım Bankasından kredi sağlanması amacıyla oluşturulan

EUROMED sistemi altında, Türkiye'ye 1997–1999 dönemi için 205 milyon avro tutarında kredi sağlanmıştır [13].

3.2. Adaylık Sonrası Dönem

Adaylık Sonrası Dönem (2000-2006)

1999 yılında aday ülke konumuna gelen Türkiye, 2012 sonu itibarıyla hibe nitelikli fonlardan tek bir çerçeve altında yararlanmaya başlamıştır. Buna göre, Türkiye'ye adaylık sürecindeki yasal ve kurumsal düzenlemeleri yapabilmesi için projeler yoluyla yıllık 177 milyon avro verilmesi öngörülmüştür. 2002-2006 döneminde Türkiye yaklaşık 1,3 milyon avroluk fonu toplam 164 proje için kullanmıştır.

Çizelge 3.1. 2002-2006 döneminde Türkiye tarafından kullanılan AB mali yardımları (milyon avro) [13].

Yıl	2002	2003	2004	2005	2006	TOPLAM
Bütçe	126	144	250	300	500	1320
Proje Adedi	18	28	38	35	45	164

Söz konusu fonlar kurumsal yapılanma (%30), AB müktesebatına uyum (%35) ile ekonomik ve sosyal uyumun (%35) temini için kullanılmıştır. Fonlar Türkiye'yi Topluluk programlarına katılım için de hazırlamayı amaçlamıştır. Katılım Öncesi Yardımlar, Katılım Ortaklığı Belgesindeki öncelikler ve Ulusal Programda yer alan taahhütlerin gerçekleştirilmesi için kullanılmıştır. Bununla birlikte, ekonomik ve sosyal uyum kapsamındaki projelerin Ön Ulusal Kalkınma Planındaki stratejik çerçeveye uyması şartı aranmıştır. Avrupa-Akdeniz ortaklığı çerçevesindeki MEDA-II Programı bu süreçte de devam etmiş olup, 2000–2006 döneminde kullanılmak üzere Türkiye için ayrılan miktar 890 milyon avrodur. Türkiye adaylık statüsünü aldıktan sonra 2002 yılından itibaren MEDA kapsamı dışında bırakılmıştır [13].

Bu dönemde Türkiye reform sürecinin yarattığı ivmeyle, Ekim 2005 tarihinde Avrupa Birliği ile katılım müzakerelerine başlamıştır. Üyeliğe uzanan yolda atılan bu adım gerek reformların gerekse bu reformları desteklemek üzere sağlanan mali yardımların nitelik ve niceliğini değiştirmiştir. Enerjiden ulaşıma, halk sağlığından tarıma kadar çok farklı ve kapsamlı alanlarda AB'ye uyumu amaçlayan müzakere süreciyle birlikte, toplumun pek çok kesimini etkileyen yasal ve idari değişiklikler artarak devam etmiştir. Bu nedenle toplumu söz konusu değişikliklere hazırlamak üzere sağlanan mali yardım miktarında da geçmiş döneme kıyasla ciddi bir artış olmuştur [13].

3.2.1. IPA dönemi

31 Temmuz 2006'da Avrupa Komisyonu'nun, 2006 yılına kadar çeşitli mali yardım programları (ISPA, SAPARD, PHARE, CARDS, Türkiye Tüzüğü) kapsamında sağladığı mali yardımlar, 2007-2013 döneminde "Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı" (Instrument for Pre-Accession- IPA) adı verilen yeni ve tek bir çerçeve mekanizma kapsamına almıştır [14].

Temel amacı, aday ülkenin AB'ye üye olma yolundaki ihtiyaç ve önceliklerine hizmet eden projelerin desteklenmesidir. Projeler aracılığıyla kullanılan fonlar, AB müktesebatına uyumu ve uyum için gerekli idari kapasitenin oluşturulmasını hedefler.

Beş bölüm halinde yapılandırılan IPA, geçiş dönemi desteği ve kurumsal yapılanmanın yanı sıra sınır ötesi işbirliği, çevre, ulaştırma, bölgesel rekabet, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve kırsal kalkınma olarak belirlenen yeni alanlarda katılım öncesi mali destek sağlamaktadır[13].

IPA kapsamında 2007-2013 yılları itibarıyla bütçelenen toplam fon yaklaşık 11,5 milyar avro tutarındadır. Bu tutarın yaklaşık yarısını oluşturan 4,8 milyar avro, nüfus ve yüzölçümü büyüklüğü dikkate alınarak Türkiye için ayrılmıştır.

Çizelge 3.2. IPA I dönemi (2007-2013) Türkiye mali yardım miktarları (milyon avro)[13]

BİLEŞEN	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	TOPLAM
Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma	256,7	256,12	239,55	217,8	231,26	227,49	246,28	1 675,2
Sınır Ötesi İşbirliği	2,09	2,87	3,04	3,09	5,13	2,17	2,21	20,6
Bölgesel Kalkınma	167,5	173,8	182,7	238,1	293,4	356,8	378,0	1 790,3
İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi	50,2	52,9	55,6	63,4	77,6	83,93	96,0	479,6
Kırsal Kalkınma	20,7	53,0	85,5	131,3	172,5	189,78	213,0	865,8
TOPLAM	497,2	538,7	566,4	653,7	779,9	860,2	935,5	4 831,6

IPA kapsamındaki mali yardımlardan faydalanabilmek için, yararlanıcı ülkenin gerekli idari yapıları oluşturması zorunludur. Bu idari yapıların neler olduğu ve fonksiyonları ise, IPA Uygulama Tüzüğünde açıklanmaktadır. Yararlanıcı ülke, bu idari birim ve otoriteler arasında görevler ayrımını sağlamakla yükümlüdür. Söz konusu birim ve otoriteler kurulup işlemeye başladıktan sonra AB, yardım fonları üzerindeki yönetim yetkisini yararlanıcı ülkeye devretmektedir[13].

Türkiye, bu yeni mali yardım mekanizmasının işleyişini düzenlemek üzere Avrupa Komisyonu ile 2008 yılında bir IPA Çerçeve Anlaşması akdetmiştir. Bu anlaşma gereğince ayrıca, Merkezi Olmayan Yapılanmanın IPA usul ve esaslarına uygun olarak yeniden düzenlenmesi amacıyla 2009/18 Başbakanlık genelgesi yayımlanmıştır. Söz konusu Genelge, Bakanlıkların yeniden yapılandırılmasına ilişkin KHK' ların yürürlüğe girişinin ardından 2011/15 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemede ayrıca, Avrupa Birliğinden sağlanan mali yardımların koordinasyonu ve izlenmesinden sorumlu farklı düzeylerde kurul/komiteler tesis edilmiştir.

3.2.2. IPA II dönemi

Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA)'nın 2014 – 2020 yıllarını kapsayan II. Dönemi de I. Dönemin devamı niteliğinde, ülkemizin AB müktesebatına uyum ve uygulamasına

yönelik kapasitesinin geliştirilmesi ile ekonomik ve sosyal uyuma yönelik kapasitelerinin oluşturulması hedefleri çerçevesinde yürütülmektedir [12].

Yeni dönemde Komisyon tarafından fonların daha etkin kullanımına yönelik olarak sektörel bir yaklaşım benimsenmiş olup, bu yaklaşım kapsamında IPA'nın I. döneminde yer alan bileşen bazlı yapı kaldırılarak yeni dönemde finanse edilmesi öngörülen belirli sektörler ile bu sektörler kapsamındaki çalışmaları yürütecek sektör sorumlusu kuruluşlar belirlenmiştir.

IPA kapsamındaki yardımların temel finansman önceliklerini gösteren belge olan Türkiye için Endikatif Strateji Belgesi (Indicative Strategy Paper for Turkey (2014-2020)), 26 Ağustos 2014 tarihinde Komisyon tarafından kabul edilmiştir. Söz konusu Strateji Belgesi'nde de yer aldığı üzere 7 yıllık toplam tahsisatımız 4.453,9 milyar avro'dur.

Çizelge 3.3. 2014 – 2020 politika alanları ve sektörlere göre endikatif tahsisat tablosu
(milyon avro) [15]

Türkiye	2014	2015	2016	2017	Toplam 2018-2020	Toplam 2014- 2020
a.Birliğe Üyelik İçin Hazırlayıcı Reformlar	355,1	196,6	240,3	137,2	652,2	1 581,4
Demokrasi ve yönetim	540,2				416,3	956,5
Hukukun üstünlüğü ve temel haklar	388,9				236,0	624,9
b. Sosyo-ekonomik ve Bölgesel Kalkınma	55,8	265,8	247,0	261,4	595,3	1 525,3
Çevre ve iklim eylemi	297,1				347,5	644,6
Ulaştırma	386,0				56,8	442,8
Enerji	59,0				34,4	93,5
Rekabet edebilirlik ve yenilikçilik	187,8				156,6	344,4
c.İstihdam, Sosyal Politikalar, Eğitim, Cinsiyet Eşitliğinin Teşviki ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi	37,4	62,9	65,9	68,9	199,9	435,0
Eğitim, istihdam ve sosyal politikalar	235,1				199,9	435,0
d. Tarım ve kırsal kalkınma	72,0	100,9	77,0	158,1	504,2	912,2
Tarım ve kırsal kalkınma	408,0				504,2	912,2
TOPLAM	620,4	626,4	630,8	636,4	1 940,0	4 453,9

3.3. Kurumsal Yapılanma

IPA II 2014-2020 döneminde Avrupa Birliği'nden ülkemize sağlanacak hibe niteliğindeki fonlar Avrupa Birliği Konseyi'nin 231/2014 sayılı Katılım Öncesi Yardım Aracı Tüzüğü ve söz konusu Tüzüğün uygulanmasına ilişkin 447/2014 sayılı Avrupa Komisyonu Uygulama Tüzüğü esasları çerçevesinde kullanılacaktır. Katılım Öncesi yardım Aracının amacı, aday ülkelerin AB tam üyelik hedefi doğrultusunda, AB değerleri, standartları, politikaları ve uygulamalarına uyum sağlamak amacı ile siyasi, kurumsal, hukuki, idari, sosyal ve ekonomik, reformları desteklemek ve aday ülkeleri üyelik sonrası

kullanılacak olan Avrupa Yapısal ve Yatırım Fonlarının kullanımına yönelik olarak hazırlamaktır. 2007-2013 döneminde Avrupa Birliği'nden sağlanan Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) kapsamındaki fonların yönetimi bakımından 2011/15 sayılı “Katılım Öncesi AB’den Sağlanacak Fonların Yönetimi” konulu Başbakanlık Genelgesi ile tesis edilen yapı ve komiteler, anılan dönemde başlayan proje ve program faaliyetleri tamamlanincaya kadar görevlerini ifa edeceklerdir [16].

Avrupa Birliği ile ülkemiz arasındaki mali işbirliğinin yukarıda belirtilen Avrupa Birliği tüzüklerine uygun olarak yürütülmesi amacıyla, Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Komisyonu arasında 11 Şubat 2015 tarihinde “Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Komisyonu Arasında Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA II) Çerçevesinde Birlik Tarafından Türkiye Cumhuriyeti’ne Yapılacak Mali Yardımın Uygulanmasına İlişkin Düzenlemeler Hakkında Çerçeve Antlaşma” (IPA II Çerçeve Antlaşma) imzalanmıştır. Söz konusu Antlaşmanın onaylanması 6647 sayılı Kanunla uygun bulunmuş ve 28 Nisan 2015 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Antlaşmanın onayına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı ise 21 Haziran 2015 tarih ve 29393 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmıştır [16].

11 Mart 2014 tarihinde Avrupa Parlamentosu ve Konsey, katılım öncesi yardım aracını tesis eden (AB) 231/2014 sayılı Tüzüğü kabul etmiştir. Bu araç, IPA II Tüzüğü’nün eki olan EK 1’de listesi verilen yararlanıcılara Avrupa Birliği’nin üyesi olma yolunda, Birliğin değerlerine, kurallarına, standartlarına, politikalarına ve uygulamalarına giderek artan şekilde uyum sağlayabilmeleri amacıyla, siyasi, kurumsal, hukuki, idari, sosyal ve ekonomik reformları benimseme ve gerçekleştirme çabalarında mali yardım sağlanması konusunda yasal dayanak teşkil etmektedir.

Halihazırda, Türkiye’de oluşturulmuş yapı ve fonksiyonlar şöyledir:

Başbakanlık’ın “AB’den Sağlanacak Katılım Öncesi Fonların Yönetimi” konulu 2015/15 nolu Genelgesi’nde 2014-2020 yılları arasında Avrupa Birliği’nden sağlanacak hibe niteliğindeki fonların kullanılmasına ilişkin kurumsal yapılanmayı tanımlamıştır.

Çizelge 3.4. IPA-II politika alanları ve sektörler [16]

IPA-II POLİTİKA ALANLARI ve SEKTÖRLER		
POLİTİKA ALANI	SEKTÖR/ALT SEKTÖR	SORUMLU KURUMLAR
1. Birliğe Üyelik için Hazırlayıcı Reformlar	1. Demokrasi ve Yönetişim 1.1- Sivil Toplum	Avrupa Birliği Bakanlığı
	2. Hukukun Üstünlüğü ve Temel Haklar 2.1- Yargı ve Temel Haklar 2.2- İşçileri	2.1- Yargı ve Temel Haklar 2.1.1 Yargı: Adalet Bakanlığı 2.1.2. Temel Haklar: Avrupa Birliği Bakanlığı 2.2- İşçileri: İçişleri Bakanlığı
2. Sosyo-ekonomik ve Bölgesel Kalkınma	3.Çevre ve İklim Programı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
	4. Ulaştırma	Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı
	5. Enerji	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
	6. Rekabetçilik ve Yenilik	Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
3. İstihdam, Sosyal Politikalar, Eğitim, Cinsel Eşitliğin Teşviki ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi	7.Eğitim, İstihdam ve Sosyal Politikalar	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
4. Tarım ve Kırsal Kalkınma	8. Tarım ve Kırsal Kalkınma 8.1- Kırsal Kalkınma Programı 8.2-Kurumsal Kapasite Geliştirme	8.1- Kırsal Kalkınma Programı: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (IPARD Ajansı) Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (Yönetim Otoritesi) 8.2- Kurumsal Kapasite Geliştirme Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
5. Bölgesel ve Sınır Ötesi İşbirliği	9. Bölgesel ve Sınır Ötesi İşbirliği	Avrupa Birliği Bakanlığı

Katılım Öncesi Yardım Ulusal Koordinatörü: Katılım Öncesi Yardım Aracı kapsamında Türkiye Strateji Belgesinin ve program önceliklerinin belirlenmesi ve bunların birbiri ile tamamlayıcılığının sağlanması, paydaşlarla gerçekleştirilen çalışmaların koordinasyonu ile aynı zamanda program uygulamalarının Türkiye Strateji Belgesi ile tutarlılığının temini, programlamanın genel koordinasyonu, uygulamanın izlenmesi, değerlendirilmesi ve raporlanmasını sağlamak üzere Katılım Öncesi Yardım Ulusal Koordinatörü olarak Avrupa Birliği Bakanlığı Müsteşarı görevlendirilmiştir. Katılım Öncesi Yardım Ulusal Koordinatörünün sekretarya hizmetleri Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından yürütülmektedir [16].

Ulusal Yetkilendirme Görevlisi: Avrupa Birliği'nden IPA II altında sağlanacak fonların mali yönetimi, işlemlerin mevzuata uygunluğu ile yönetim ve kontrol sistemlerinin etkin işlemlerinden ve izlenmesinden sorumludur. Görev Hazine Müsteşarı'na verilmiştir. Ulusal Yetkilendirme Görevlisi'nin sekretarya hizmetleri Hazine Müsteşarlığı tarafından yürütülmektedir.

Ekonomik ve Sosyal Uyum Koordinatörü: Katılım Öncesi Yardım Aracının Çevre ve İklim Programı, Ulaştırma, Enerji, Rekabetçilik ve Yenilik, İstihdam, İnsan Kaynaklarının Gelişimi ve Sosyal Politikalar alanlarındaki programlama faaliyetlerini ulusal politika, plan ve programlara uygunluğu bakımından yönlendirmek, coğrafi odaklanma uygulaması ve Kalkınma Ajanslarının üstlenecekleri işlemlere ilişkin koordinasyonu sağlamak üzere Kalkınma Bakanlığı görevlendirilmiştir.

Çok Yıllı Program Otoritesi: Katılım Öncesi Yardım Aracı, Türkiye Strateji Belgesi'nde Çevre ve İklim Programı, Ulaştırma, Rekabetçilik ve Yenilik, Eğitim, İstihdam ve Sosyal Politikalar ile Tarım ve Kırsal Kalkınma alanlarındaki sektörlere ilişkin programların hazırlanması, ihale süreçlerinin yürütülmesi, izlenmesi ve değerlendirilmesi, iletişim ve görünürlük faaliyetleri ve programların raporlanması ile uygulama sürecinde sağlam mali yönetim ilkesi çerçevesinde harcamaların mevzuata ve usule uygunluğunu sağlamaktan sorumlu kurumlardır. Görevlendirilen bu kurumlar aşağıda Çizelge 3.5' te verilmiştir.

Çizelge 3.5. Çok yıllık program otoritesi kurumlar [16]

SEKTÖR	PROGRAM OTORİTESİ
3- Çevre ve İklim Programı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
4- Ulaştırma	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı
6- Rekabetçilik ve Yenilik	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
7-Eğitim,İstihdam ve Sosyal Politikalar	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
8- Tarım ve Kırsal Kalkınma 8.1- Kırsal Kalkınma Programı	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (Yönetim Otoritesi) Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (IPARD Ajansı)

Bu kurumlarda Program Otoritesi Başkanı, müsteşar yardımcısı / genel müdür düzeyinde belirlenir. Çok Yıllı Program Otoriteleri, Katılım Öncesi Yardım Ulusal Koordinatörü'nün genel koordinasyonu altında ilgili mevzuat ve AB müktesebatı çerçevesinde Sektörel Operasyonel Programların hazırlanması, uygulanması ve desteklenecek proje ve faaliyetlerin kontrol edilmesi, ödemelerin yapılması, muhasebeleştirilmesi ile bunlara ilişkin uygulama sonrası kontrol, izleme ve değerlendirmelerin gerçekleştirilmesine ilişkin olarak başta Katılım Öncesi Yardım Ulusal Koordinatörü ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisi olmak üzere ilgili kurum ve makamlara gerekli bilgi, belge ve raporların belirlenen süre içerisinde intikalinden sorumludur[16].

Çok Yıllı Program Otoritesi Kurumlarda, programlama, izleme ve değerlendirme, teknik uygulama, kalite kontrol, ihale, finans, sözleşme, ödeme, muhasebe ve raporlama

işlevlerini AB'nin ilgili alanlardaki kural ve standartlarına uygun olarak yerine getirmek üzere gerekli kurumsal yapı ve kapasite oluşturulur.

Yıllık Program Otoritesi: Türkiye Strateji Belgesi'nde belirlenmiş olan amaçlara uygun olarak, Demokrasi ve Yönetişim, Sivil Toplum, Yargı, Temel Haklar, İçişleri ve Enerji sektörleri/alt sektörleri ile Tarım ve Kırsal Kalkınma sektörünün Kurumsal Kapasite Geliştirme bölümü için hazırlanmış olan Faaliyet Belgelerinde tanımlanmış olan önceliklere ilişkin olarak Katılım Öncesi Yardım Ulusal Koordinatörü genel koordinasyonu altında, programların hazırlanmasından, teknik uygulamasından ve izleme ve değerlendirilmesinden sorumlu kurumlar ile uygulama birimi olarak görev yapacak olan Merkezi Finans ve İhale Birimi'nden müteşekkildir.

Çizelge 3.6. Yıllık program otoritesi kurumlar [16]

SEKTÖR / ALT SEKTÖR / ALT ALAN	YILLIK PROGRAM OTORİTESİ	
	Lider Kurum	Uygulama Birimi
1. Demokrasi ve Yönetişim 1.1- Sivil Toplum	Avrupa Birliği Bakanlığı	Merkezi Finans ve İhale Birimi
2. Hukukun Üstünlüğü ve Temel Haklar 2.1- Yargı ve Temel Haklar 2.2- İçişleri	2.1- Yargı ve Temel Haklar 2.1.1- Yargı: Adalet Bakanlığı	Merkezi Finans ve İhale Birimi
	2.1.2-Temel Haklar: Avrupa Birliği Bakanlığı	Merkezi Finans ve İhale Birimi
	2.2. İçişleri Bakanlığı	Merkezi Finans ve İhale Birimi
5-Enerji	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Merkezi Finans ve İhale Birimi
8- Tarım ve Kırsal Kalkınma 8.2-Kurumsal Kapasite Geliştirme	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Merkezi Finans ve İhale Birimi

Lider Kurumlar: Yukarıda Çizelge 3.6’ da belirlenen her bir sektör / alt sektör için tanımlanan Bakanlıklar, Yıllık Program Otoritesi yapısı içerisinde Lider kurum olarak görev yapmaktadır. Lider Kurum, Katılım Öncesi Yardım Ulusal Koordinatörü’nün genel koordinasyonu altında, ilgili mevzuat ve AB müktesebatı çerçevesinde Faaliyet Belgelerinin hazırlanması, teknik uygulaması, izlenmesi ve değerlendirilmesi ile desteklenecek proje ve faaliyetler ilişkin olarak ilgili kurum ve makamlara gerekli bilgi, belge ve raporların aktarılması ve diğer görevlerin yerine getirilmesinden sorumludur. Kurum bünyesinde oluşturulan birimin başkanı genel müdür/başkan/müstakil daire başkanı seviyesinde belirlenir. Lider Kurumlar, gerekli hallerde nihai yararlanıcı kurumlarla görev ve sorumluluklarını belirleyen protokoller imzalar.

Nihai Yararlanıcı Yetkili Temsilcisi: Çizelge 3.5 ve Çizelge 3.6’ da yer alan sektör/alt sektör/alanlarda, ilgili Program Otoritesinin genel sorumluluğu altında, projelerin/faaliyetlerin uygulanmasından sorumlu olan yararlanıcı kurum/kuruluşlardaki görevli birimin uygun düzeydeki yöneticileri arasından ilgili kurum/kuruluşlar tarafından belirlenir. Nihai Yararlanıcı Yetkili Temsilcisi, teknik uygulama ve projelerin sürdürülebilirliği için sağlanması gerekli olan her türlü tedbiri alır.

Merkezi Finans ve İhale Birimi: Çizelge 3.6’ da belirlenen her bir sektör/alt sektör kapsamındaki, Yıllık Program Otoritesi için IPA II Çerçeve Antlaşması ile belirlenen görevlerden; ihale, sözleşme yönetimi, ödeme, muhasebe ve mali raporlamaya ilişkin olanlar, Avrupa Komisyonu tarafından belirlenen usul ve esaslara uygun olarak Sözleşme Makamı sıfatıyla Merkezi Finans ve İhale Birimi tarafından yerine getirilir. Yıllık Program Otoritesinin kalan diğer görevleri Lider Kurum tarafından yerine getirilir.

Merkezi Finans ve İhale Birimi ile Lider Kurum arasındaki görev ve yetki paylaşımı, Nihai Faydalanıcıların da sorumluluklarını içerecek şekilde her bir Faaliyet Belgesi için hazırlanacak olan protokollerle düzenlenir. Merkezi Finans ve İhale Birimi, görevlerinin yürütülmesine ilişkin tüm kararlarını bağımsız olarak alır.

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu: Tarım ve Kırsal Kalkınma Programı alt sektörü kapsamında, başvuru çağrı ilanlarına çıkılması, idari ve yerinde

kontrollerin gerçekleştirilerek projelerin seçilmesi, sözleşmelerin imzalanması, ödeme öncesi idari ve yerinde kontrollerin gerçekleştirilmesi, ödeme, muhasebe, izleme ve raporlama işlemlerinin yürütülmesinden sorumludur. Kurum, görevlerini IPA II ereve Antlaşması, Sektörel Antlaşma, 5818, 6082 ve 6385 sayılı Kanunlar ile değişik 5648 sayılı Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde yerine getirir ve kararlarını bağımsız olarak alır [16].

Ulusal Fon: Hazine Müsteşarlığı bünyesinde bulunan Ulusal Fon, Ulusal Yetkilendirme Görevlisinin sorumluluğu altında, Katılım ncesi Yardım Aracı çerçevesinde sağlanacak yardımların mali yönetimi ile görevlidir.

Denetim Otoritesi: Katılım ncesi Yardım Aracının yönetim ve kontrol mekanizmalarının işlerliği ve etkinliğini denetlemek üzere Hazine Kontrolörleri Kurulu görevlendirilmiştir.

İç Denetim Birimi: Katılım ncesi mali işbirliği kapsamında yer alan kurumların iç denetim işlevi, 5018 sayılı Kanun çerçevesinde atananlar arasından, kurumlarınca öngörülen yeterli sayıdaki i denetçi tarafından yerine getirilir. Ancak, 5018 sayılı Kanun kapsamında olmayan Merkezi Finans ve İhale Birimi ve Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumunun iç denetimi kendi iç denetçileri tarafından yapılır [13].

4. PRAG PROSEDÜRLERİ

AB fonlarının ihale edilmesinde rekabet ortamının yaratılması AB kamu satın alma kurallarına göre yapılmaktadır. Başarılı başvuru/teklif sahipleriyle, projelerin uygulanması için üstlendikleri aktiviteler kapsamında sözleşmeler imzalanır. Şeffaflık ve eşit muamelenin sağlanması için ihaleler ve teklif çağruları düzenli olarak yayımlanır.

Projelerin zamanında, doğru ve başarılı biçimde uygulanmasını takiben, yüklenicilere ödemeleri yapılır. Bu ödemeler ancak yüklenicilerin yükümlülüklerini yerine getirmeleri ve AB satın alma kurallarına uymaları koşuluyla yapılır. Bu satın alma kuralları PRAG prosedürleri olarak adlandırılır.

Tüm ihale sürecinde AB prosedürlerinin izlenmesini sağlamak üzere Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, her projenin ihale ve sözleşme aşamasında önceden onay verir. Türkiye AB fonlarının uygulamasında, AB kural ve prosedürlerine göre sağlam finansman yönetim tecrübesine sahip olduğunda “önceden onay” mekanizması “sonradan kontrol” mekanizması ile değişecektir.

4.1. PRAG Nedir?

PRAG (PRACTICAL Guide) Avrupa Birliği'nin, AB genel bütçesi (the EU budget) ve Avrupa Kalkınma Fonu (European Development Fund – EDF) tarafından finanse edilen, dış faaliyetlerinde uygulanması gereken sözleşme prosedürlerini tanımlayan temel dokümanıdır. Bu çalışmada, 'AB dış faaliyetleri için hazırlanmış sözleşme prosedürleri için Pratik Rehber'in ilgili hükümleri temel olarak irdelenmiştir. PRAG'ın son sürümüne ilgili ekleri ile beraber aşağıdaki internet adresinden ulaşılabilir:

<http://ec.europa.eu/europeaid/prag/document.do?locale=en>

İlk olarak 01/10/1996 tarihinde yürürlüğe giren PRAG zaman içerisinde gelişerek güncellenmiş ve son sürümü 2016 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu çalışmada PRAG (Versiyon 2016.0 - 15 Ocak 2016) temel alınmıştır. Avrupa Birliği'nin dış faaliyetleri

kapsamında yürüttüğü başta Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) olmak üzere çeşitli programlarında kullanılan PRAG, finansmanı sağlanan programlarda satın alma ve hibelerin ilk aşamasından itibaren kazananın ilanı, sözleşmelerin nasıl yapılacağı ve sözleşmelerin nasıl yürütüleceği konusunda ilgili paydaşlara rehber olmaktadır. Rehberin ekleri ve taslak formlar hem ihale sürecini hem de sözleşme uygulaması sürecini kolaylaştırmaktadır.

PRAG, programların AB Komisyonu tarafından direk yönetim (direct management) ve ön onaylı (ex-ante) veya son kontrollü (ex-post) dolaylı yönetim (indirect management) şeklinde yürütülen satın alma ve hibe prosedürlerinin sınırlarını çizmektedir.

4734 sayılı Türk Kamu İhale Kanunu'nun 3/c fıkrası, uluslararası anlaşmalar uyarınca dış kaynaklı finansmanla gerçekleştirilecek satın alma faaliyetleri için diğer uluslararası satın alma kurallarına uymaya izin vermektedir. Ayrıca AB ile Türkiye arasındaki Mali İşbirliğini tanımlayan, 6647 sayılı Kanun ile onaylanmış, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Komisyonu arasında 11 Şubat 2015 Çerçeve Antlaşmasına göre AB tarafından eş finansman sağlanan projelerde AB kuralları uygulanacaktır.

4.2. Kapsam

İhalelerin yapılarak sözleşmelerin imzalanması için kesin kurallar koyulmuştur. Bu kurallar, uygun niteliklere sahip yüklenicilerin objektif olarak seçilmesine, harcanan paranın en iyi şekilde kullanımına ve kamu fonlarının kullanımında tam bir şeffaflık sağlanmasına yardım eder. AB dış yardımları programlarına ilişkin Avrupa Komisyonu tarafından oluşturulan satın alma usulleri PRAG prosedürlerinde bir araya getirilmiştir.

4.3. Uygunluk Kriterleri ve Diğer Gereklilikler

AB dış yardımları kapsamında finanse edilen sözleşmelerde ve hibelerde tabiiyet ve menşe, ihalelerden men edilmeme gibi kurallar uygulanmaktadır. AB tarafından uygulanan farklı dış yardım programlarına hangi ülkelerin katılıp katılmayacağı, tabiiyet ve menşe kurallarının hangi ülkelere uygulandığı PRAG EK A2a'da verilmiştir.

Tabiiyet ve Menşe Kuralı

Tabiiyet

Satın alma işlemlerine katılım, AB Üye Devletleri, AB tarafından tanınmış resmi aday ülkeler, Avrupa Ekonomik Alanı kapsamındaki devletler, ve karşılıklı dış yardım anlaşması olan ülkelerde yer alan tüm yasal kişilere eşit şartlarla açıktır. Katılım aynı zamanda Uluslararası organizasyonlara da açıktır. İhale kapsamındaki tüm uzmanlar herhangi bir ülkenin vatandaşı olabilir.

Menşe

Topluluk mevzuatı kapsamında finanse edilen sözleşmelerle satın alınan bütün malzeme ve cihazların menşei uygun bir ülke olmalıdır. Menşe şartları, ilgili topluluk mevzuatında yer alan gümrük menşe kurallarında tanımlanmıştır.

Bir ürün üretim süreçlerinin uygulanmadığı bir ülkeden menşe belgesi alamaz. Diğer bir taraftan ürün üretildiği ülkeden veya transfer/tedarik edildiği ülkeden menşe belgesi almak zorunda da değildir. Şayet ürün bir ülkede üretiliyorsa ürünün menşenin belirlenmesi kolaydır, malların üretiminin birden fazla ülkede gerçekleştirildiği durumlarda, tamamlanmış ürüne bu ülkelerden hangisinin menşe olacağı belirlenmesi gerekir. Menşe belgesi, Topluluk Gümrük Tarifelerinin 24. maddesi uyarınca, dönüşümün önemli ölçüde gerçekleştirildiği ve bunun ekonomik olarak doğrulandığı ülkeye aittir. Üretilen ürünün dönüştürüldüğü son ülke (menşe aldığı ülke) Avrupa Birliği üye devletleri veya uygun ülkeler değilse yapılan ihalelerde bu ürünler satın alınamaz.

Tedarikçi, ihale edilen malın menşe belgesini açık ve net olarak ispat etmekle yükümlüdür. İhalede birden fazla kalem ihale ediliyor ise her bir kalemin menşei belirtilmelidir ve ek bilgi ve sertifikalarla bu bildirim desteklenmelidir. Menşe kuralı ihale edilen ve tedarik edilen tüm kalemlere uygulanır. İhale edilen ve tedarik edilen malların belli bir yüzdesinin veya sözleşme değerinin belli bir yüzdesinin bu kuralla uyumlu olması yeterli değildir.

Türkiye’de yerel olarak üretilen ürünler için Ticaret ve Sanayi Odalarınca verilecek olan menşe şahadetnamesi veya “Yerli Malı Belgesi” kabul edilebilir bir dokümandır. Resmi menşe belgesinin aslı, geçici kabulden önce sunulur. Aksi takdirde, Sözleşme Makamı yükleniciye ödeme yapmaz. Menşe sertifikaları, tedarikçilerin veya tedarik edilen malların ülkesindeki yetkili makamlarca verilmeli ve o ülkenin imza koyduğu uluslararası anlaşmalar ile uyumlu olarak hazırlanmalıdır.

4.3.1. Tabiiyet ve menşe kuralının istisnaları

Bazı durumlarda tabiiyet ve menşe kuralına istisnalar getirilebilir. İşlemler başlatılmadan önce her bir ihale için değişikliğe gidilmesi için ayrı bir karar alınır.

Uygun olan istisnai durumlar için;

- Uygun olmayan ülkelerdeki tüzel kişiler için uygunluk şartlarını genişletebilir.
- Uygun olmayan ülkelere mal alımına izin verebilir.

4.3.2. İhale dışı bırakılma nedenleri

Aşağıda belirtilen adaylar veya teklif sahipleri satın alma işlemlerine katılamazlar;

a) İflas etmiş, işleri mahkemelerce idare edilmekte olan, alacaklılar ile bir ödeme anlaşması yapmış olan, ticari faaliyetlerini askıya almış olan veya ulusal mevzuat veya yönetmeliklerde öngörülen bir prosedürden kaynaklanan benzer nitelikte herhangi bir durumda bulunan kişiler,

b) Kesinleşmiş bir mahkeme kararıyla, mesleki davranışa ilişkin bir suçtan dolayı mahkûm olmuş kişiler,

c) Sözleşme Makamının doğrulayabileceği herhangi bir yoldan kanıtlanmış ciddi mesleki yanlış veya davranış suçundan dolayı mahkûm olmuş kişiler,

d) Sözleşme Makamının yer aldığı ülkenin veya ihalenin uygulanacağı ülkenin ya da kuruldukları ülkenin yasal hükümlerine uygun olarak sosyal güvenlik katkılarının

ödenmesiyle ilgili yükümlülükleri veya vergilerin ödenmesi ile ilgili yükümlülükleri yerine getirmemiş olan kişiler,

e) Dolandırıcılık, yolsuzluk, bir suç örgütü içinde yer almak suçlarından veya Avrupa Topluluğu mali çıkarlarına ters düşecek başka bir yasadışı faaliyetten dolayı kesinleşmiş yargı kararı ile mahkûm olanlar,

f) Aynı Sözleşme Makamıyla, bir başka sözleşme veya Topluluk fonlarıyla finanse edilen bir başka sözleşme çerçevesinde yükümlülüklere uymamak yüzünden ciddi bir sözleşme ihlali içinde oldukları ilan edilmiş olan kişiler.

Sözleşme Makamı, adayın veya teklifçinin (a), (b) veya (e) maddelerinden herhangi birine dâhil olmadıklarını gösteren bir hukuki kayıt veya bu kayıta denk o ülkenin adli veya idari makamlarınca verilmiş bir doküman sunulmasını yeterli delil olarak kabul eder. Sözleşme Makamı, ülkenin yetkili makamı tarafından (d) maddesine dahil olmadığını gösteren bir belge verilmesini de yeterli delil olarak kabul eder. İlgili ülkede yukarıda bahsedilen dokümanların sağlanamadığı durumlarda ve yukarıdaki listede yer alan diğer ihraç edilme durumları için bu dokümanların sağlanması yerine yeminli bir beyan veya bunun da sağlanamaması durumunda mahkeme veya yönetim yetkili makamı tarafından sunulan dokümanlar da geçerli sayılır. Adayın veya teklif sunanın kurulduğu ülkenin ulusal yasalarına bağlı olarak, Sözleşme Makamının gerekli gördüğü durumlarda dokümanlar yasal kişiler veya şirket yöneticileri, adayı temsile yetkili kişiler için de geçerlidir. Herhangi bir şüphe durumunda Sözleşme Makamı aday ve teklif sunan hakkında detaylı bilgi alabilmek amacıyla ilgili kurumlara bizzat kendisi başvurabilir.

Adaylar (kısıtlı usulün ilk aşamasında) veya teklif sunanlar (kısıtlı usulün hizmet sözleşmeleri için ikinci aşamasında veya inşaat ve mal alımı sözleşmelerinin ilk aşamasında), yukarıdaki kategorilere dâhil olmadıklarını taahhüt eden bir beyanname imzalamalıdır.

Sözleşme yapmaya hak kazandığı kendilerine iletilen adaylar, kuruldukları ülkenin yasalarına göre yukarıda listelenen kategorilere dahil olmadıklarını kanıtlamalıdır. Sağlanacak dokümanlar, adaylara yapılan tebliğden itibaren bir yıldan eski olmamalıdır.

Ayrıca adaylar buna ek olarak, söz konusu kanıt belgesinin düzenlendiği tarihten bu yana durumlarının değişmediğini ifade eden bir yeminli beyanname sunmalıdırlar. Eğer destekleyici dokümanlar teklif çağrısının yapıldığı dilden farklı bir dilde yazılmışsa çevirileriyle birlikte başvuruya ve teklife eklenmelidir.

Satın alma aşamasında:

- a) Çıkar ilişkisine konu olanlar;
- b) Sözleşme Makamı tarafından istenen bilgiyi yanlış beyan edenler veya bu bilgileri sağlayamayan adaylar veya teklifçiler sözleşme yapma haklarını kaybedebilirler.

4.3.3. İdari ve mali cezalar

Sözleşmede belirtilen cezaların uygulanması saklı kalmak koşuluyla, satın alma prosedürünün erken aşamalarında yanlış beyanda bulunmaktan suçlu bulunan veya sözleşmenin zorunlu gerekliliklerini yerine getirmeyen adaylar, teklifçiler ve yükleniciler bu ihlalin gerçekleştiği tarihten itibaren Topluluk tarafından finanse edilen tüm yardımlardan ihraç edilebilirler. Bu dönem aynı ihlalin 5 yıl içerisinde tekrarlanması durumunda uzatılabilir. Yaptırımlar sözleşmenin uygulanmasını askıya alma hakkını da içerebilir.

4.3.4. Tanıtım ve görünürlük

Hizmet, mal alımı ve yapım işleri için hibe faydalanıcıları ve alt yüklenicilerin AB ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti eş finansmanını görünür kılmak ve tanıtmak için gerekli önlemleri almaları gerekmektedir. Bu önlemler, AB rehberlerinde görünürlük için belirtilen kurallarla uyumlu olmalıdır.

4.3.5. Diğer önemli noktalar

Çıkar İlişkisi: Çıkar ilişkisi, bir adayın, ihaleye teklif verenin, yüklenicinin veya hibe faydalanıcısının tarafsız ve adil profesyonel görüş verme kapasitesini etkileyen veya

Sözleşme Makamının çıkarlarına öncelik vermesini önleyen olaydır. Diğer bir ifadeyle, bir adayın, ihaleye teklif verenin, yüklenicinin veya hibe yararlanıcısının günümüzde veya geçmişte çıkar ilişkisinde bulunması ya da bu yönde gelecekte olası anlaşmalar yapmasıdır. Bu kısıtlamalar ayrıca adayın, ihaleye teklif verenin, yüklenicinin veya hibe faydalanıcısının alt yüklenicileri ile çalışanlarına da uygulanır. Sözleşme Makamına daha önceki proje safhalarında yer almalarının haksız rekabeti doğurmayacağını ispat etmedikleri sürece projenin hazırlanmasına katılan herhangi bir firma veya uzman bu hazırlık çalışmasına dayalı ihalelere iştirak etmemelidir.

Değerlendirme İlkeleri: Bütün ihaleler şeffaflık, eşit muamele ve ayırım gözetmeme ilkelerine uymalıdır. Sözleşme, herhangi bir çıkar çatışmasına mahal vermeden ve şeffaflık, potansiyel yükleniciler için adil rekabet ilkeleri doğrultusunda, ekonomik olarak en avantajlı teklif sahibiyle yapılmalıdır.

Geriye Doğru İhale Yapmamak: Sözleşmelerin, en son atılan imza tarihinden itibaren yürürlüğe girdikleri kabul edilir. Sözleşmeler veya sözleşme zeyilleri hiçbir durumda geriye doğru (yani faaliyetler/uygulamalar yapıldıktan sonra) ihale edilemez. Diğer bir ifadeyle, sözleşmenin veya zeylin imza edilmesinden önce hiçbir ödeme yapılamaz ve mal veya hizmet sağlanamaz. Bütün sözleşmeler tarafların gerçek imza tarihlerini göstermelidir.

Standart Belgelerin Kullanılması: Standart sözleşmeler ve belge formatları kullanılmalıdır.

Kayıt Tutma: Tüm ihale ve sözleşme işlemlerinin yazılı kayıtları gizli tutulmalı ve hibenin tamamının ödenmesinden itibaren 7 yıl süre ile Hibe Faydalanıcısı tarafından saklanmalıdır. Bu kayıtlar ilgili ihale dosyaları ve yazışmalar ile birlikte, verilen bütün tekliflerin orijinallerini de içermelidir.

4.4. Satın Alma Usulleri

Sözleşmelerin ihale edilmesiyle ilgili temel ilke, rekabet ortamında teklif verilmesidir. Bunun iki amacı vardır;

- İşlemlerin şeffaflığını sağlamak,
- Arzu edilen hizmet, mal alımı veya yapım işi kalitesini mümkün olan en iyi fiyattan elde etmek.

Her biri farklı rekabet düzeyine izin veren çeşitli ihale usulleri vardır. Standart satın alma usullerinin uygulanması için gerekli kurallar aşağıdaki tabloda özetlenmiştir. Bu kurallar hizmetler (örneğin teknik yardım, araştırma, teknik bilgi sağlama ve eğitim), mal alımı (teçhizat ve malzeme alımı) ve yapım işleri (altyapı ve başka mühendislik işleri) ile ilgili olarak üçe ayrılır.

Sözleşme Makamı olan hibe faydalanıcısı ihale ve sözleşmeler esnasında bu kuralları takip etmelidir. Söz konusu sözleşmeler için maksimum bütçe eşik değerleri aşağıdaki tabloda verilmiştir. Sözleşmeler alt lotlara bölündüğünde genel eşik değer hesaplanırken her bir lotun değeri dikkate alınmalıdır. Satın alma eşik değeri altında kalmak amacıyla projeler yapay olarak bölünemezler.

Çizelge 4.1. Satın alma usulleri [6]

Hizmet Alımları	- Uluslararası Kısıtlı İhale	<300.000 € fakat >20.000 €		
		<ul style="list-style-type: none"> - Çerçeve Antlaşma - Rekabetçi Pazarlık 		
Mal Alımları	300.000 € - Uluslararası Açık İhale	<300.000 € fakat >100.000 € - Yerel Açık İhale	<100.000 € fakat >20.000 € - Rekabetçi Pazarlık	<20.000 € -Tek Geçerli Teklif
Yapım İşleri	5.000.000 € - Uluslararası Açık İhale - Uluslararası Kısıtlı İhale	<5.000.000 € fakat >300.000 € - Yerel Açık İhale	<300.000 € fakat >20.000 € - Rekabetçi Pazarlık	

Belli İstekliler Arasında İhale Usulü

Tüm adayların yer almak isteyebileceği ancak sadece seçim kriterlerini karşılayan adayların teklif verebildiği durumda Belli İstekliler Arasında İhale Usulü uygulanır. Belli İstekliler Arasında İhale Usulünde, Hibe Faydalanıcısı sınırlı sayıdaki adayları teklif vermeye davet eder. Bir ihale usulünü başlatmadan önce, Hibe Faydalanıcısı niteliklerine göre seçilen adayların bir kısa listesini hazırlar. Seçim usulünün ilk aşamasında, seçim kriterlerini ve üstlenilecek olan işin genel tanımını ortaya koyan ihale duyurusuna verilen cevaplar değerlendirilir ve bu yolla, duyuruya cevap veren bütün adayları içeren uzun liste, bir kısa listeye indirgenir.

Usulün ikinci aşamasında, Hibe Faydalanıcısı kısa listedeki adayları teklif vermeye davet eder ve onlara ihale dosyasını gönderir. Haklı rekabetin sağlanması için, ihaleye

teklifler kısa listede yer alan aynı hizmet sunucusu veya konsorsiyum tarafından verilmelidir. Teklifler uygun ihale usulüne göre değerlendirildikten sonra başarılı teklif sahibi seçilir. Pazarlık yapılamaz.

Açık İhale Usulü

Açık Usul, ihaleye katılıp teklif vermek için açık bir davet yapılmasını içerir. Bu usulde maksimum düzeyde duyuruyu sağlamak için uygun medyada ihale ilanı yayımlanır.

Bu usulde teklif vermek isteyen herhangi bir gerçek veya tüzel kişi, talep üzerine ihale duyurusunda belirtilen usullere uygun olarak ihale dosyasını alır (ihale dosyasını almak için ödeme yapılması gerekebilir). Alınan teklifler incelendiğinde, sözleşmeler seçim usullerine (teklif verenlerin yeterliliği ile mali, ekonomik, teknik ve mesleki kapasitenin teyidi) ve satın alma usullerine (tekliflerin karşılaştırılması) göre ihale edilir. Pazarlık yapılamaz.

İlansız Davet Usulü

Hibe Faydalanıcısı, seçtiği adaylar arasından teklif sahiplerini davet eder. Bu usulün sonunda hizmet alımı sözleşmeleri için en avantajlı ekonomik koşulları sağlayan teklif ve mal alımı veya yapım işleri sözleşmeleri için en ucuz uygun teklif seçilir.

İhale dokümanları PRAG kurallarına uygun olarak hazırlanmalıdır. Tekliflerin alınması ve ihaleye katılım için tanınan süre tarafların tekliflerini hazırlaması ve teslim etmesi için yeterli olmalıdır.

Tüm ihaleye katılım talepleri ve şartları sağladığı beyan edilen teklifler önceden ilan edilmiş dışlama, seçim ve ihale verme kriterleri temelinde bir Değerlendirme Komitesi tarafından değerlendirilmeli ve sıralanmalıdır. Komite en az üç kişi olmak üzere tek sayıda oy hakkına sahip üyeden oluşur. Bu üyelerin teknik ve idari kapasiteye sahip olmaları, teklifler üzerinde görüş bildirmeleri açısından da oldukça önemlidir.

4.4.1. Adil rekabet

Yapım işleri, mal alımı ve hizmet alımı ihaleleri için rekabetçi teklif ve ilan düzenlemeleri sözleşme değerine bağlıdır.

Yapım işleri, mal alımı ve hizmet alımının birleşimini içeren karma sözleşmelerde kullanılacak ihale usulünü Hibe Faydalanıcısı belirler. Bu tespit hangi bileşenin (yapım işi, mal alımı, hizmet alımı) gerekli olduğuna göre değişecektir. Hangi bileşenin bir bütün olarak sözleşme içindeki değeri ve stratejik öneminin öncelik kazanacağı yapılacak bir değerlendirme ile belirlenmelidir.

PRAG' da yer alan yükümlülüklerden kaçınmak için hiçbir sözleşme basitçe bölünmemelidir. Kullanılan usul ne olursa olsun Hibe Faydalanıcısı, koşulların adil rekabete imkân verecek şekilde olmasını sağlamalıdır. Bir teklif sahibi tarafından önerilen fiyatlar ve sunulan hizmetler arasında belirgin ve önemli bir dengesizlik veya teklif sahipleri tarafından önerilen fiyatlarda önemli bir dengesizlik olduğunda (özellikle kamuya ait şirketlerin, kar amacı gütmeyen derneklerin veya sivil-toplum kuruluşlarının bir ihale prosedürüne özel şirketlerin yanı sıra katıldıkları durumlarda) Hibe Faydalanıcısı kontroller yapmalı ve gerekli olabilecek ilave bilgileri talep etmelidir. Hibe Faydalanıcısı, söz konusu ilave bilgileri gizli tutmalıdır.

4.4.2. Seçim kriterleri

4.4.2.1. Genel ilkeler

Sözleşme Makamı açık ve ayırım gözetmeyen seçim kriterlerini belirlemelidir. Aşağıda belirtilen seçim kriterleri her satın alma işleminde uygulanır:

- İhale sürecinde yer alacak teklif sahibinin veya adayın uygunluğu, olası dışlanma durumları için yapılacak kontroller.
- Teklif sahibinin mali, ekonomik, teknik ve mesleki kapasitelerinin değerlendirilmesi için kriterler.

Hibe Faydalanıcısı, adayların seçimi için geçerli olan minimum kapasite seviyesini aşağıya çekebilir. Her teklif sahibi veya adaydan; ticari veya mesleki kaydının olması, yeminli beyan veya sertifika, katma değer vergisi giriş kaydı, belli organizasyonlara kayıt, yetkinliklerinin tanımlanması gibi yollarla ulusal yasalar kapsamında ihaleyi uygulayabilecek yetkinliğe sahip olup olmadıklarının ispatlanması istenebilir.

Hibe Faydalanıcısı, teklif sahiplerinin veya adayların statülerini ve yasal kapasitelerini test etmek için satın alma ilanında belli kriterler belirtir. Hibe Faydalanıcısı tarafından adaylardan veya teklif sahiplerinden yeterliliklerini ispat etmeleri için istenen; teknik, mali ve mesleki kapasiteleri ve seçim kriterlerini karşılamaları için gerekli olan asgari kapasite, sözleşmenin konusu dışında kalmamalı ve adayların veya teklif sahiplerinin yasal çıkarlarının korunması ile ilgili olarak özellikle firmaların teknik ve ticari gizlilikleri dikkate alınmalıdır.

Mal alımı ve hizmet sözleşmeleri için sadece başarılı olan teklif sahipleri yukarıda bahsedilen kanıtları sözleşmeler imzalanmadan önce sunmalıdır. Yapım işleri sözleşmeleri için yukarıda bahsi geçen kanıtlar ihale dosyalarına uyumlu olarak sunulmalıdır.

Aday veya teklif sahibinin finansal ve ekonomik kapasitesinin doğrulanması

Ekonomik ve finansal kapasite aşağıda belirtilen dokümanlardan biri ya da daha fazlası ile kanıtlanabilir:

- (a) Bankadan alınan uygun hesap özeti veya kanıtlanabilir mesleki risk teminat sigortası (teminat mektubu);
- (b) İsteklinin yerleşik bulunduğu ülkenin ticaret kanunu uyarınca yayınlanması zorunlu olan bilanço veya özeti (hesap kapatılmış son üç yıla ait);
- (c) Son üç yılı geçmemek kaydı ile sunmuş oldukları mal alımı, hizmet alımı ve yapım işleri sözleşmelerine ait işlemlerin devir hızlarına (para vb.) ait hesap özetleri

Bir aday veya teklif sahibi, aralarında yasal bir bağlantı olmasa da başka kurumların kapasitelerine güvenerek bir sözleşme yapmaya uygun bulunmuş ise, Hibe

Faydalanıcısına sözleşmenin yürütülmesi için gerekli olan kaynakların kendi kullanımında olacağını, örneğin o kuruluşların kaynaklarını kullandıracağına dair bir taahhüt sunarak kanıtlamalıdır. Aynı şekilde işletmelerin oluşturduğu konsorsiyum da, konsorsiyum üyelerinin ya da diğer kuruluşların kapasitelerinin kullanılmasını düşünebilir.

Teklif sahiplerinin, adayların ve idari personellerinin teknik ve mesleki kapasitelerinin doğrulanması

Bir adayın veya teklif sahibinin teknik ve mesleki kapasitesi aşağıda belirtilen şekilde doğrulanmalı ve değerlendirilmelidir. Satın alma usullerinde mal alımı (kurulum gerektiğinde), hizmet alımı ve yapım işlerinde bu kapasitenin belirli referanslarla (yeterlilikleri, deneyimleri ve güvenilirlikleri vb.) belirtilmesi gereklidir.

Bu kapasitenin (hizmet alımı, mal alımı ve yapım işleri için) kanıtlanması için aşağıda sıralanmış belgelerden bir ya da daha fazlası kullanılabilir:

(a) İşi üstlenenin veya hizmet sunucusunun kendisinin ve idari personelinin veya teklif sahibinin eğitim ve mesleki nitelikleri,

(b) liste:

- Son beş/üç yılda sağlanan hizmetlerin ve malların (kamu ve özel sektör için) tarihleri ve belgeleri ile birlikte özeti; Hibe Faydalanıcısı için sağlanan hizmetin ve malların yetkili bir otorite tarafından verilmiş veya imzalanmış bir sertifika ile desteklenmiş olması gereklidir.
- Son sekiz/beş yıl içinde üstlenilen işlerin listesi (tarih ve yer belirten özet ile birlikte). En önemli işlerin listesi sertifikalar ile desteklenmeli ve işlerin profesyonel olarak üstlenildiği ve tamamlandığı özellikle belirtilmelidir.
- Hizmet alımı ve yapım işleri sözleşmelerinin uygulanması için firma tarafından kullanılacak olan teknik donanım, tesis ve araçların tanımı.
- Teknik ekipmanın tanımı, hizmet verilirken sağlanacak hizmet ve mal kalitesini gösteren ölçütler ve firmanın etüt ve araştırma imkânları; kamuyu ilgilendiren yapım işleri ve hizmet işlerinde, sadece gerekli durumlarda projeyi uygulayacak

kişi veya kurumlar tarafından işi yaparken evre koruma tedbirlerini alacağını belirten gösterge.

- Kalite kontrolünden sorumlu olan (firma ile doğrudan bağlantılı ya da değil) teknisyenlerin ve teknik kurumların belirtilmesi.
- Mal alımlarında; yürürlükteki standartlar ve şartnameler ile uyumlu olduğu yetkili otoritelerce kabul edilen sertifikalar, açıklamalar, örnekler ve fotoğraflar.
- Son 3 yıl içindeki teklif sahibinin veya hizmet sunucusunun idari personel sayısı ve yıllık ortalama iş gücü beyanı.
- Alt sözleşme yapma isteğinde olan hizmet sunucusunun imzalamak niyetinde olduğu sözleşme oranı belirtilmelidir.

4.4.2.2. İhale verme kriteri

Sözleşmeler aşağıda belirtilen iki yoldan birisi takip edilerek imzalanır:

- a) Normal ihale usulleri altında belirtilen koşulları sağlayan ve en düşük fiyatı veren teklif sahibi sözleşme yapmaya hak kazanır.
- b) Paranın etkin kullanılması usulü (mali açıdan en avantajlı olan teklif).

Kriterler haksız rekabete yer vermeyecek ve ayırım gzetmeyecek bir şekilde kesin olmalıdır.

4.4.3. Satın alma sürecinin iptali

Hibe yararlanıcısı Sözleşme Makamı olarak sözleşmeler imzalanmadan önce adaylara ve teklif sahiplerine tazminat hakkı tanımadan satın alma işleminde vazgeçebilir ya da işlemi iptal edebilir. Aşağıdaki durumlarda iptal ortaya çıkabilir:

- İhale usulleri başarısız olduğunda; örneğin, kalite ve finansal açıdan değerli olmayan teklifler alındığında ya da hiç teklif alınamaması halinde,
- Uluslararası kısıtlayıcı ihale usulü ile gerçekleştirilen ihalelerde 4'ten az teklif sahibi var ise,

- Projenin teknik ve mali verileri köklü değişikliğe uğramış ise,
- Beklenmeyen olağanüstü durumlar veya güç kullanılarak sözleşmenin normal işleyişinin sürdürülemez duruma gelmesi,
- Tüm ihale katılımcılarının sunmuş olduğu tekliflerin mevcut finansal kaynakları aşması durumunda,
- İhale sürecinde ortaya çıkan usulsüzlükler, özellikle haksız rekabeti doğuracak olan usulsüzlükler,

Satın almanın iptali durumunda tüm teklif sahipleri mümkün olduğunca kısa sürede yazılı olarak iptalin nedeni hakkında bilgilendirilmelidir. İhalenin iptali ilan edilmelidir. İhale sürecinin iptalinin ardından Hibe Faydalanıcısı aşağıda belirtilen üç yoldan birine karar verebilir;

- Yeni bir ihale açabilir;
- Sözleşme şartlarında herhangi önemli bir değişikliğe gitmemek kaydıyla, seçim kriterlerini karşılayan bir ya da daha fazla teklif sahibi ile müzakerelere başlayabilir (bu seçenek, ihale sürecini takip ederken haksız rekabeti doğuracak olan usulsüzlükler nedeniyle ihale iptal edilmiş ise veya kısıtlayıcı ihale usulü ile gerçekleştirilen hizmet ihalelerinde 4'ten az teklif sahibi var ise uygulanamaz).
- Sözleşmeleri imzalamayabilir.

Her durumda nihai karar hibe faydalanıcısı tarafından alınır. Hibe faydalanıcısı, ne şekilde olursa olsun ihalenin iptal edilmesiyle ortaya çıkan zarardan, zarar konusunda uyarılmış olsa bile, sorumlu tutulamaz. Satın alma ilanının yayımlanması hibe faydalanıcısının açıklanan projeleri uygulayacağı anlamına gelmez.

4.4.4. Etik kurallar

Tekliflerin incelenmesi, açıklanması, değerlendirilmesi ve kıyaslanması sürecinde, bir adayın veya teklif sahibinin gizli bilgiler elde etmeye, rakipleri ile yasadışı anlaşmalar

yapmaya veya Değerlendirme Komitesini veya Hibe Faydalanıcısını etkilemeye yönelik herhangi bir çabası, adayın veya teklif sahibinin başvurusunun reddine neden olacaktır.

Hibe Faydalanıcısının önceden yazılı izni olmaksızın, bir yüklenici ve onun personeli veya yüklenicinin ilgili veya bağlantılı olduğu başka herhangi bir şirket, destekleyici veya alt-yüklenici sıfatıyla bile, proje için başka hizmetler sunamaz, çalışma yapamaz veya teçhizat temin edemez. Sözleşmenin niteliği nedeniyle, yüklenici bakımından bir çıkar çatışmasına yol açabilecek başka programlar veya projeler için de aynı yasak geçerlidir.

Bir teklif verilirken, aday veya teklif sahibi, potansiyel hiçbir çıkar çatışmasından etkilenmediğini ve projeye katılan başka teklif sahipleri veya taraflar ile özel bağlantısının olmadığını beyan etmelidir. Sözleşmenin yürütülmesi esnasında böyle bir durum doğarsa, yüklenici bu durumu derhal Hibe Faydalanıcısına bildirmelidir.

Hibe Faydalanıcısının onayı alınmadan, faydalanıcı ülkenin kamu personeli veya devlet memurları (pozisyonlarına bakmaksızın), teklif sahipleri tarafından uzman olarak çalıştırılmazlar.

Yüklenici, her zaman için, kendi mesleğinin etik kurallarına uygun olarak tarafsız biçimde ve güvenilir bir müşavir olarak hareket etmelidir. Hibe Faydalanıcısının önceden onayı olmaksızın proje veya hizmetler konusunda kamusal beyanlar yapmaktan kaçınmalıdır. Yüklenici, Hibe Faydalanıcısını önceden yazılı rızası olmaksızın, hiçbir şekilde taahhüt altında bırakamaz. Sözleşmenin süresi boyunca, yüklenici ve personeli insan haklarına saygı göstermeli ve lehtar ülkenin politik, kültürel ve dinsel geleneklerini ihlal etmemelidir.

Yüklenici, sözleşmeyle ilgili olarak, sözleşmede öngörülenden başka hiçbir ödeme kabul edemez. Yüklenici ve personeli, Hibe Faydalanıcısına karşı yükümlülükleriyle uyumlu olmayan hiçbir faaliyet yürütmemeli veya hiçbir menfaat elde etmemelidir. Yüklenici ve personeli, sözleşmenin süresi boyunca ve tamamlanmasından sonra mesleki

gizliliğe uymak zorundadır. Yüklenici tarafından düzenlenen veya alınan bütün raporlar ve belgeler gizlidir.

Sözleşmenin yürütülmesi esnasında taraflarca düzenlenen, alınan veya sunulan bütün raporlar ve belgelerin taraflarca kullanımı sözleşmeye tabi olacaktır.

Yüklenici, kendisinin veya personelinin tarafsızlığını tehlikeye sokabilecek herhangi bir ilişkiden kaçınmalıdır. Yüklenici bağımsız olmaktan çıkarsa, Hibe Faydalanıcısı, uğradığı herhangi bir zarar için, başka herhangi bir bildirim yapmaksızın ve yüklenicinin tazminat hakkı olmaksızın, sözleşmeyi feshedebilir.

İhale sürecinin herhangi bir aşamasında veya bir sözleşmenin uygulanması esnasında herhangi bir türden usulsüz uygulama tespit edilirse ve Hibe Faydalanıcısı durumu düzeltmek için bütün uygun tedbirleri almaz ise, Avrupa Komisyonu proje finansmanını askıya alma veya iptal etme hakkını saklı tutar. Bu çerçevede, ‘usulsüz uygulamalar’ deyiminin anlamı, bir sözleşmenin ihale edilmesine veya Hibe Faydalanıcısı ile yapılmış bulunan bir sözleşmenin uygulanmasına ilişkin herhangi bir işlemin yapılması veya yapılmaması için bir teşvik veya ödül olarak bir rüşvet, hediye, armağan veya komisyonun herhangi bir kişiye sunulmasıdır.

Yapım işleri, mal alımı ve hizmet alımı işleriyle ilgili bütün ihale dosyaları ve sözleşmelerde; bir sözleşmenin ihale edilmesi veya yapılmasının anormal ticari harcamalara yol açmış olduğunun ortaya çıkması halinde, tekliflerin reddedileceği veya sözleşmenin iptal edileceği yolunda bir hüküm bulunmalıdır.

Bu türden anormal ticari harcamalar; ana sözleşmede belirtilmeyen veya ana sözleşmeye atıf yapılarak usulünce sonuçlandırılmış bir sözleşmeden doğmayan komisyonlar, herhangi bir fiili ve meşru hizmet karşılığında ödenmiş olmayan komisyonlar, bir vergi sığınağına transfer edilen komisyonlar, kimliği açıkça belli olmayan bir kişiye ödenen komisyonlar veya her bakımdan bir paravan şirket olduğu anlaşılan bir şirkete ödenen komisyonlardır.

Yüklenici, sözleşmenin hangi koşullarda icra edilmekte olduğuna ilişkin destekleyici kanıtları talep üzerine Avrupa Komisyonuna vermeyi taahhüt eder. Avrupa Komisyonu, anormal ticari harcamalar yapıldığından şüphe edilen hallerde delil bulmak için gerekli gördüğü her türden belge üzerinde veya yerinde denetim yapabilir.

Topluluk tarafından finanse edilen projelerde anormal ticari harcamalar yapmış oldukları belirlenen yükleniciler, tespit edilen olayların ciddiyetine bağlı olarak, sözleşmelerin feshedilmesi veya Topluluk fonlarından asla yararlanmama yaptırımına tabidirler.

Etik şartlarından birine veya birkaçına uyulmaması, adayın, teklif sahibinin veya yüklenicinin başka Topluluk sözleşmelerinden dışlanmasına ve cezalara yol açabilir. Söz konusu birey veya şirket, durumdan yazılı olarak haberdar edilmelidir.

İhale sürecinin, saydam bir şekilde, nesnel kriterler temelinde ve herhangi bir dış etkiden uzak olarak sonuçlanmasını sağlamak Hibe Faydalanıcısının yükümlülüğü altındadır.

4.4.5. İtirazlar

İhale sürecindeki bir yanlışlık veya usulsüzlükten zarar görmüş olduklarına inanan teklif sahipleri, doğrudan doğruya Hibe Faydalanıcısına başvurabilirler. Hibe Faydalanıcısı, şikâyetin alınmasından sonra bulunduğu ülkenin mevzuatı kapsamında belirlenen süre içinde yanıt vermelidir. Bu yöntemle bir sonuç alınamaz ise teklif sahibi aşağıda açıklanan usullere başvurabilir:

Böyle bir şikâyeti öğrendiğinde Avrupa Komisyonu düşüncesini Hibe Faydalanıcısına iletmeli ve şikâyetçi (teklif sahibi) ile Hibe Faydalanıcısı arasında dostane bir çözüme varılmasını kolaylaştırmak için elinden geleni yapmalıdır. Bir Hibe Faydalanıcısı PRAG'da öngörülen satın alma usullerine uymadığı takdirde, Avrupa Komisyonu sözleşmeyi finanse etmeyi reddetme veya ilgili sözleşmeler için verilecek fonları askıya alma, durdurma veya geri alma hakkını saklı tutar.

Bu yöntemle bir sonuç alınamaz ise, teklif sahibi lehtar ülkenin mevzuatı çerçevesinde var olan usullere müracaat edebilir.

4.5. Şartname ve Teknik Şartname

Hizmet sözleşmeleri için şartname, mal alımı ve yapım işleri sözleşmeleri için de teknik şartnamenin amacı, teklif verme aşamasında yüklenicilere verecekleri teklifin mahiyeti hakkında bilgi vermek ve yönlendirmek ve proje uygulaması esnasında yüklenicinin başvuracağı referansı olarak hizmet etmektir. Şartname veya Teknik Şartname, ihale dosyasına dâhil edilir ve ihale sonucunda imzalanan sözleşmenin eki olur.

Şartname veya Teknik Şartnamenin tam olarak hazırlanması, projenin nihai başarısı için çok önemlidir. Düzgün hazırlanmış Şartname veya Teknik Şartname projenin doğru bir biçimde tasarlanmasını, çalışmanın öngörülen takvim dâhilinde yapılmasını ve kaynakların israf edilmemesini sağlar. Dolayısıyla, proje hazırlama aşamasında gösterilecek daha büyük çaba, proje döngüsünün sonraki aşamalarında zaman ve para tasarrufu sağlar.

Özellikle, standart hizmet sözleşmesine ait bütçe, (ücretler ile ilgili olmayan bütün gerçek harcamalar için) ihale dosyasında tespit edilecek olan ve arızı bütçe olarak adlandırılan sabit bir ödenek ihtiva eder. Bu ödenek, Şartnamenin gereklerine uygun olmalı ve dikkatli bir biçimde hesaplanmalıdır.

Şartname, Teknik Şartname ve bütçe, adayların ve teklif sahiplerinin erişimlerine eşit olarak açık olmalı ve tekliflerde haksız rekabet yaratacak engeller ortaya çıkarmamalıdır. Şartname, Teknik Şartname ve bütçe, Hibe Faydalanıcısı tarafından istenen ürünlerin, hizmetin veya malzeme ya da işin karakteristik özelliklerini tanımlamalıdır. Bu özellikler aşağıdaki hususları ihtiva eder:

- Kalite düzeyleri,
- Çevresel performans,
- Tüm ihtiyaçlara cevap veren tasarım (engelliler için ulaşılabilirlik dâhil),

- Uygunluk değerlendirme seviyeleri ve usulleri,
- Kullanım için uygunluk,
- G¼venlik veya ebatlar, mal alımlarında, satıcının ismi ve kullanıcı talimatları ve tüm sözleşmeler için terminoloji, semboller ve test yöntemleri, paketleme, işaretleme ve etiketleme, üretim yöntemleri ve prosedürleri.

Şartname veya Teknik Şartname, Hibe Faydalanıcısı tarafından hazırlanır. Şartname veya Teknik Şartnamenin hazırlanmasında, önerilen projeye katılan bütün taraflara danışmakta fayda gör¼lmektedir. Böylece, hem projenin kalitesi artar, hem de Hibe Faydalanıcısı ve lehtarların projeye daha çok taahhüt vermeleri sağlanır.

Teknik uzmanlık gerektiren ihalelerde, ihale dosyalarının özellikle Şartname veya Teknik Şartnamenin hazırlanması için bir ya da daha fazla dış teknik uzmana ihtiyaç duyulabilir. Her bir uzman gizlilik ve tarafsızlık beyanını imzalamalıdır.

Bir ihale dosyasında yer alan ve proje iş planı için esas olan Şartname veya Teknik Şartname, başlangıç döneminde projenin yeniden tasarlanması için önemli çaba harcama mecburiyetinden kaçınmak amacıyla projenin başlama zamanındaki durumu yansıtmalıdır.

Hizmet alımları için hazırlanacak olan Şartname, proje döngüsü yönetiminin ilkelerine uygun olarak hazırlanmalıdır. Amaç, bütün konuların sistematik bir şekilde kapsanmasını ve hedeflerin netliği ve sürdürülebilirlik ile ilgili kilit faktörlerin tam olarak incelenmesini sağlamaktır.

Şartname veya Teknik Şartnamenin neticelendirilmesi üzerine, ilgili ihale usulü bir an önce başlatılmalıdır. Bu yüzden, ilansız davet usulünde, Hibe Faydalanıcısı kendi seçeceği en az 3 hizmet sağlayıcısının, tedarikçinin veya yüklenicinin yer aldığı bir liste oluşturur ve her birine yazılı davetiye gönderir (Eğer Hibe Faydalanıcısı 3'ten daha az geçerli -zamanında teslim edilen ve resmi teklif verme şartlarına uyan- teklif alırsa, ihale süreci iptal edilir ve yeniden başlatılır). Yerel olarak yayımlanmış açık ihale usulünde uygun basın organlarında yayınlanan ilan ile potansiyel teklif sahipleri ihaleye davet edilir.

Uluslararası açık ihale usulünde, ilanın Avrupa Birliği'nin Resmi Gazetesinde de yayınlanması gereklidir.

4.6. Değerlendirme Komitesi

4.6.1. Değerlendirme Komitesinin oluşumu

Teklifler, Hibe Faydalanıcısının tayin ettiği ve oy hakkı olmayan bir Başkan ve bir Sekreter ile oy hakkına sahip üyelere oluşan bir Değerlendirme Komitesi (hizmet ve mal alımı sözleşmeleri için en az 3 ve yapım işleri sözleşmeleri için en az 5 üye) tarafından açılır ve değerlendirilir. Her bir üye Hibe Faydalanıcısı tarafından ismen Değerlendirme Komitesi için aday gösterilmelidir. Oy hakkı olan üyeler, teklifler üzerinde bilinçli bir değerlendirme yapmak için gerekli teknik ve idari kapasiteye sahip olmalıdır.

Üyeler, yapılan tüm toplantılara katılmakla yükümlüdür. Katılmayan üyeler için kayıt tutulmalı ve bu husus Değerlendirme Raporunda açıklanmalıdır. Değerlendirme Komitesinin oy veren tüm üyeleri eşit oy hakkına sahiptir.

4.6.2. Tarafsızlık ve gizlilik

Değerlendirme Komitesinin bütün üyeleri ve eğer var ise gözlemciler ve uzmanlar bir Tarafsızlık ve Gizlilik Beyanı imzalamalıdır. Herhangi bir başvuru sahibi ile bir bağlantı nedeniyle potansiyel bir çıkar ilişkisi içinde olan herhangi bir Değerlendirme Komitesi üyesi, gözlemci veya uzman bunu bildirmeli ve değerlendirmeden derhal çekilmelidir. Değerlendirme sürecinden çekilen üye, gözlemci veya uzman değerlendirme toplantılarına hiçbir sıfatla katılamaz.

Hangi nedenle olursa olsun Değerlendirme Komitesinden çekilen bir üyenin yerine yeni bir üye tayin edilmeli ve değerlendirme süreci tekrar başlatılmalıdır. Değerlendirmenin hangi aşamasında olursa olsun Komiteden çekilen oy hakkına sahip bir üyenin yapmış olduğu herhangi bir değerlendirme dikkate alınmamalıdır.

Tekliflerin incelenmesi, açıklanması, değerlendirilmesi veya tekliflere dair alınan kararlar hakkında hiçbir bilgi, sözleşmenin Hibe Faydalanıcısı ve başarılı teklif sahibi arasında imzalanmasından önce açıklanamaz. Herhangi bir biçimde (Değerlendirme Komitesi üyeleri veya uzman ile temas kurarak veya başka bir yoldan) süreci etkilemek amacıyla bir teklifçi tarafından yapılan herhangi bir girişim, teklifinin derhal değerlendirme dışı bırakılmasına yol açacaktır.

Hibe Faydalanıcısının dokümanlara erişim hakkındaki politikasına bağlı olarak, açılış oturumu haricinde, mal alımı ve yapım işleri ihalelerinde Değerlendirme Komitesinin işlemleri kapalı oturumda yürütülür ve gizlidir. Hizmet alımı ihalelerinde ise, Hibe Faydalanıcısının dokümanlara erişim hakkındaki politikasına bağlı olarak, tekliflerin açılmasından Komitenin çalışmasının sonuçlanmasına kadar, Değerlendirme Komitesinin işlemleri kapalı oturumda yürütülür ve gizlidir.

İşlemlerin gizliliğini korumak için Değerlendirme Komitesi toplantılarına katılım, Değerlendirme Komitesi üyeleri, Hibe Faydalanıcısı tarafından belirlenen uzmanlar ve yetkili gözlemcilerle sınırlıdır.

Teklifler, Değerlendirme Komitesinin çalışması sonuçlanmadan önce, Komite toplantılarının yapıldığı oda veya binadan başka bir yere götürülmemelidir. Kullanılmadıkları zaman teklifler emin bir yerde tutulmalıdır.

4.6.3. Değerlendirme Komitesi üyelerinin sorumlulukları

Başkan, bu rehberdeki prosedürlere uygun olarak değerlendirme sürecini koordine etmekten ve sürecin tarafsızlığını ve gizliliğini sağlamaktan sorumludur. Değerlendirme Komitesinin oy hakkına sahip üyeleri, Komite tarafından alınan kararlardan topluca sorumludurlar.

Komitenin Sekreteri, değerlendirme prosedürlerindeki idari görevlerin yerine getirilmesinden sorumludur. Bu görevler aşağıdakileri içerir:

- Tarafsızlık ve Gizlilik Beyanlarını üyelere dağıtmak ve imzalamalarından sonra toplamak,
- Değerlendirme Komitesinin bütün toplantılarının tutanaklarını ve ilgili kayıt ve belgeleri tutmak,
- Toplantılara katılımın kaydını tutmak ve Değerlendirme Raporunu ve destekleyici eklerini derlemek.

Değerlendirme sürecinde başvuru sahipleri ile haberleşmeyi gerekli kılan herhangi bir açıklama isteği, yazılı şekilde yürütülmeli ve bu türden haberleşmelerin nüshaları, Değerlendirme Raporuna eklenmelidir.

Bir teklif, şekil gereklerine uygun değil ise, Değerlendirme Komitesi, bu teklifin değerlendirme sürecinde yine de dikkate alınıp alınmayacağı konusunda eşit muamele ve ölçülülük ilkeleriyle uyumlu olarak takdir yetkisini kullanabilir. Değerlendirme Komitesinin bu konudaki kararı, Değerlendirme Raporunda tam olarak kaydedilmeli ve gerekçelendirilmelidir.

Aşağıda belirtilen durumlarda teklifler reddedilmemelidir:

- İstenenden az sayıda nüsha ile teslim edilen teklifler,
- Yanlış sunulan (fakat doğru formatın kullanıldığı) teklifler,
- İmzalanmamış veya üstün körü imzalanmış teklifler (bu imzalar sonradan istenebilir, eğer teklif sahibi imza vermek istemezse teklif reddedilir).

4.6.4. Geçerlilik süresi

Teklif sahiplerinin verdiği teklifler ihale dosyasında ve/veya davet mektubunda belirtilen süre boyunca geçerlidir. Bu süre, Hibe Faydalanıcısının teklifleri incelemesi, onaylaması, başarılı teklif sahiplerini bilgilendirmesi ve süreci sonuçlandırılması için yeterli olmalıdır. Tekliflerin geçerlilik süresi son teslim tarihinden itibaren 90 gündür.

İstisnai durumlarda geçerlilik süresi dolmadan önce Hibe Faydalanıcısı teklif sahiplerinden 40 günü geçmemesi koşuluyla teklif geçerlilik süresinin uzatılmasını isteyebilir.

Başarılı teklif sahibi sözleşmeye hak kazandığının kendisine bildirilmesinden itibaren takip eden 60 gün için teklifinin geçerliliğini sağlamalıdır. Bildirim tarihine bakılmaksızın 90 günlük ilk süreye 60 gün eklenir.

4.7. İhale nin Verilmesi

4.7.1. İhale üzerinde kalan istekliye bildirim

Tekliflerin geçerlilik süresinin dolmasından önce ve değerlendirme raporu temel alınarak, Hibe Faydalanıcısı, başarılı teklif sahibine, teklifinin kabul edildiğini yazılı olarak bildirir ve değerlendirme sürecinde düzeltilmiş olan (eğer varsa) aritmetik yanlışlara dikkat çeker.

Başarılı teklif sahibine yapılan bu bildirim, başarılı teklifin geçerlilik süresinin, sözleşme ihalesi bildirim tarihinden itibaren 60 gün süreyle otomatik olarak uzatılması anlamına gelir. Bildirim tarihine bakılmaksızın ilk döneme 90 gün eklenir. Aynı zamanda Hibe Faydalanıcısı başarılı teklif sahiplerinden 15 gün içinde ihale dosyalarında beyan ettikleri tüm bildirimlerin doğrulanması için gerekli kanıtları (belgeleri) sağlamasını ister ve Hibe Faydalanıcısı, sözleşmeyi imzalanması için başarılı teklif sahibine göndermeden önce teslim edilen tüm kanıtları incelemelidir.

4.7.2. Sözleşmenin hazırlanması ve imzalanması

Sözleşmeyi imza için hazırlarken, Hibe Faydalanıcısı aşağıdaki işlemleri yapmalıdır:

Aşağıdaki yapıyı kullanarak bir sözleşme dosyası hazırlanmalıdır:

- a) İhale ilanlarının kopyaları (sözleşme tahmini, satın alma ilanı ve kısa liste), kısa liste raporu, ihale açılış raporu, değerlendirme raporu ve diğer gerekli olan bilgiler.
- b) Standart sözleşme taslağına göre hazırlanmış sözleşmenin orijinal iki nüshası.

Genel Koşullara ilişkin standart sözleşme ekleri ve formları ve diğer ilgili belgeler her sözleşmede değiştirilmeden hazırlanmalıdır. Sadece özel koşulların Hibe Faydalanıcısı tarafından tamamlanması gereklidir.

- Sözleşmenin orijinalleri ve özel koşullar tarih atılarak imzalanır ve özel şartların tüm sayfaları paraflanır.
- Başarılı teklif sahiplerine sözleşmenin imza edilen nüshalarının (2 adet) gönderilmesi ve teklif sahibinin bu nüshaları 30 gün içinde imzalaması (teklif geçerlilik süresinin dolmasından önce).
- Başarılı teklif sahibinin sözleşmede istenen mali teminatlarla beraber, bir nüshayı Hibe Faydalanıcısına geri yollaması. Eğer başarılı teklif sahibi, bunu belirtilen süre içinde yapmaz veya sözleşmeyi imza etmeye razı olmadığını veya imza edemeyeceğini herhangi bir aşamada belirtir ise, sözleşme teklif sahibine ihale edilemez. Bu durumda, ikinci en düşük fiyatlı teklif kullanılarak yeni bir sözleşme dosyası hazırlanmak suretiyle sözleşme hazırlık süreci birinci aşamadan itibaren tekrar başlatılmalıdır (ancak söz konusu teklif, teknik bakımdan uyumlu olmalı ve sözleşme için mevcut azami bütçe dâhilinde olmalıdır).
- Başarılı teklif sahibince imzalanan dokümanların asıllarının Hibe Faydalanıcısı tarafından teslim alınmasından sonra, söz konusu asılların daha önce Hibe Faydalanıcısı tarafından başarılı teklif sahibine imza için gönderilmiş olanlarla uygunluğunun kontrolü.

Sözleşmenin yürürlük tarihi, en son atılan imza tarihinden itibaren başlar. Bir sözleşme, daha önceki hizmetleri kapsayamaz veya bu tarihten daha önce yürürlüğe giremez.

4.7.3. Başarılı sözleşmelerin ilanı

Hibe Faydalanıcısı, ihale ve ilgili konular hususunda alınan kararlar hakkında (eğer var ise, rekabetçi ihale sürecinde sözleşme yapılmama kararını veya süreci yeniden başlatma nedenlerini içerecek biçimde) adayları ve teklif sahiplerini mümkün olduğunca kısa sürede bilgilendirmelidir.

Hibe Faydalanıcısı başarılı teklif sahibi ile sözleşme imzaladıktan sonra ihale sonuç bildirimini hazırlamalıdır ve bunu uygun medya araçlarında yayınlamalıdır. Buna ek olarak Hibe Faydalanıcısı;

- İmzaları tamamlanmış sözleşmeleri aldıktan sonraki 15 gün içinde diğer başarısız teklif sahiplerine standart bir mektup göndermelidir.

4.8. Sözleşmelerin Tadili

Proje uygulamasını etkileyen koşullar sözleşmenin imza edildiği tarihten bu yana değiştikleri takdirde, sözleşmeleri tadil etmek gerekebilir. Sözleşme tadilleri, bir idari emir veya bir zeyilname şeklinde Genel Koşullarda belirtilen hükümler doğrultusunda hazırlanarak yapılmalıdır. Sözleşmede, toplam sözleşme bütçesinde yapılacak tadilatlar dâhil olmak üzere, önemli değişiklikler bir zeyilname düzenleyerek yapılmalıdır. Bu zeyilname, sözleşme taraflarınca imza edilmelidir. Adres, banka hesabı ve denetçi değişimleri, yüklenici tarafından Hibe Faydalanıcısına yazılı olarak bildirilecektir. Bu husus, Hibe Faydalanıcısının yüklenici tarafından seçilen banka hesabına veya denetimciye itiraz etme hakkını etkilemeyecektir.

4.8.1. Genel ilkeler

Aşağıdaki genel ilkelere daima uyulmalıdır:

Bir yüklenicinin sözleşme değişikliği talepleri, Hibe Faydalanıcısı tarafından otomatik olarak kabul edilmemelidir. Bir sözleşmede değişiklik yapılması için haklı

nedenler olmalıdır. Hibe Faydalanıcısı, gösterilen nedenleri incelemeli ve haklı gerekçelere dayalı olmayan talepleri reddetmelidir.

Sözleşme tadilleri ancak sözleşmenin uygulandığı dönem içinde yapılabilir. Zeyilnamenin amacı, orijinal sözleşme kapsamındaki projenin niteliği ile yakından bağlantılı olmalıdır. Zeyilname, sözleşmenin ihale edildiği sırada hüküm süren rekabet koşullarını değiştirmemelidir. Bu nedenle, Şartnamede köklü bir değişiklik gibi büyük tadiller bir zeyilname yoluyla yapılmaz.

Sözleşmelerde değişiklik talepleri, orijinal sözleşmenin uygulama süresinin bitmesinden önce zeyilnamenin taraflarca imza edilebilmesi için uygun zaman bırakılarak yapılmalıdır. Zeyilnamenin yapılmakta olan faaliyetlerin uzatılmasını gerektirdiği durumlarda ilansız davet usulü dikkate alınır. Tamamlayıcı hizmetler için yeni sözleşme imzalanmalı ve ek hizmetler için zeyilname hazırlanmalıdır.

4.8.2. Zeyilname hazırlanması

Bir zeyilname hazırlanırken, Hibe Faydalanıcısı aşağıdaki işlemleri yapmalıdır:

- 1) Zeyilname için standart şablonu kullanılmalıdır.

Önerilen zeyilnamede, tadil edilecek madde numaraları ve/veya eklere yapılan bütün atıflar, orijinal sözleşmedekilere uygun olmalıdır. Bütçeyi tadil eden her zeyilnamede, orijinal sözleşmenin tam bütçe dökümünün bu zeyilname (ve eğer var ise, daha önceki zeyilnameler) yoluyla tadil edilmiş olduğunu gösteren bir değişiklik bütçesi yer almalıdır.

Eğer bütçe önerilen zeyilname ile tadil edilirse, sözleşme esnasında yapılmış ödemeleri dikkate alarak ödeme takvimi de aynı şekilde değiştirilmelidir. Bütçe değiştirilmiyor ya da sözleşme uzatılmıyorsa, ödeme takvimi üzerinde herhangi bir değişiklik yapılamaz.

- 2) Aşağıdaki konuları sağlayan bir dosya hazırlanmalıdır;

- a) Önerilen zeyilnamedeki değişiklikleri yapmak için bir teknik ve finansal gerekçelendirme niteliğinde açıklayıcı not,
 - b) Önerilen değişiklikler için yüklenicinin talebinin (ya da anlaşmanın) kopyası,
 - c) Bir önceki sözleşmenin ya da sonradan yapılan zeyilnamelerin kopyası,
 - d) Bir önceki ihale ilanının kopyası (sözleşme öngörülerini, satın alma ilanı ve kısa listeler), Kısa Liste Raporu, İhale Açılış Raporu, Değerlendirme Raporu ve diğer bütün ilgili bilgiler,
 - e) Zeyilname önerisinin standart zeyilname şablonunda hazırlanmış ve bütün revize edilmiş ekleri içeren 2 aslı,
- 3) Zeyilnamenin bütün asılları imzalanmalı, tarih koyulmalı ve 'Özel Koşullar' ın bütün sayfalarını paraflanmalıdır.
 - 4) İmzalanmış iki asıl zeyilnameyi yükleniciye yollanmalıdır. Yüklenici bunları 30 gün içinde imzalamalı ve bir aslını sözleşmede istenilen nihai finansal garanti ile birlikte Hibe Faydalanıcısına geri göndermelidir.

Sözleşme değişikliği imza tarihinden sonra yürürlüğe girer.

5. AVRUPA BİRLİĞİ PROJELERİNDE İLLER BANKASININ ROLÜ

AB - Türkiye ilişkileri üyelik yolunda devam ederken İller Bankası da Türkiye'nin önde gelen kalkınma ve yatırım bankası olarak AB ile ilişkilerini geliştirmektedir. Yerel yönetimlere teknik ve finansal desteği kapsamında Avrupa Yatırım Bankası'ndan yerel yönetimlere verilen kredilere aracılık etmekte ve bu kapsamda imzalanan kredi antlaşmaları ile yerel yönetimlerin AB fonlarından yararlanmasını sağlamaktadır.

2006 yılında İller Bankası'nın kurumsal kapasitesinin artırılmasına yönelik teknik destek projesinde AB hibesi kullanılmış ve çeşitli eğitim faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. İller Bankası, Avrupa Yatırım Bankası ile imzalanan kredi antlaşmaları ile sağlanan hibe fonları kullanmaya devam etmektedir.

5.1. Sektör Operasyonel Program

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın ilgili kuruluşu olan İller Bankası, Bakanlığın IPA II 2014-2020 yılları için hazırladığı sektör operasyonel programında, paydaşlar arasında yer almıştır.

Sektör Operasyonel Programda İller Bankası'nın, belediyelerin altyapı projelerine finansman sağlaması konusunda uzman kalkınma ve yatırım bankası olduğu belirtilmiş, uluslararası finansman kuruluşlarının kredilerine aracılık ettiği ve programın uygulanması sırasında koordinasyon ve izleme faaliyetlerini üstleneceğine vurgu yapılmıştır.

Programda, IPA II mali yardım aracının sektörde diğer paydaşların yaptığı yatırımlarla olan tamamlayıcılığı konusunda İller Bankası'nın faaliyetlerinden aşağıdaki şekilde bahsedilmiştir; "Hazine ve Kalkınma Bakanlığı'nın belirlediği sektörel stratejilere paralel olarak, İller Bankası, uluslararası fonların, belediyelerin altyapı yatırımlarında kullanılmasına aracılık etmektedir. Bu çerçevede Banka; Dünya Bankası (WB), Avrupa Yatırım Bankası (EIB) ve Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) ile 630 milyon avroluk sözleşmeler imzalamıştır. İller Bankası bu fonları alt borçlanıcı belediyelere / kurumlara alt kredi antlaşmalarıyla aktararak, koordinasyon ve izleme işlevlerini yerine

getirmektedir. Banka Türk yerel yönetimlerin sürdürülebilir kentsel altyapı yatırımlarını desteklemek ve Sektör Operasyonel Planı genel hedefine katkıda bulunmak için diğer uluslararası finans kuruluşları ile ortaklıklar kurarak faaliyetlerini genişletmeyi planlamaktadır. Gelecekte, uluslararası finans kuruluşları ortaklığı ile su ve atık altyapısı konusunda uygulanacak projeler Banka tarafından, finansal antlaşmalar ve mevcut yasal çerçevede seçilecektir.” [17].

Operasyonel Programda teknik destek projeleri kapsamında, kurumsal kapasitelerin geliştirilmesinin önemine vurgu yapılmış, İller Bankası'nın su ve atık su altyapısı projeleri hazırlama konusunda desteklenmesine özel önem verileceği belirtilmiştir. Yine faydalanıcı kurumlara, yatırımların daha faydalı olarak gerçekleştirilmesi için kurumsal desteklerin sağlanacağı belirtilmiş, bu kurumsal desteğin hedef kitlesinin belediyelerin ve birliklerin yönetici kadroları, seçilmiş personeli, aynı zamanda Çevre ve Şehircilik İl Müdürlükleri personelleri, İller Bankası Bölge Müdürlükleri personelleri olabileceği vurgulanmıştır.

Çevre Sektör Operasyonel Planı kapsamında AB hibe projeleri yanında bu projelerin sağlıklı şekilde uygulanması adına kurumsal kapasite gelişimi ön planda tutulmuştur. Burada AB hibe programlarında görev alan personelin PRAG prosedürlerine hâkim olması gereği ön plana çıkmaktadır.

5.2. Yenilenebilir Enerji Projeleri ve TKDK Hibeleri

İller Bankası, yenilenebilir enerji yatırımlarına doğrudan finansman desteği sağlamak için çalışmalar yapmakta, ayrıca danışmanlık hizmetleri vermektedir. Bu çerçevede, kendi yenilenebilir enerji tesislerini kurmaları için yerel yönetimlere finansal ve teknik destek vermektedir.

IPA II' nin çok yıllık program otoritesi olarak Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) tarafından, “IPARD-II Programı, Kırsal Alanda Kamu Altyapı Yatırımları” kapsamında, 42 ilde nüfusu 10 000 ve altında olan Belediyelere kendi elektrik tüketimlerini karşılayabilmelerine yönelik yapacakları yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı yatırımlarına %100 oranında hibe desteği sağlanacaktır. Bu hibeler ile

belediyelerin enerji tüketimlerini karşılamak üzere yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik üretim santrali kurabilmeleri hedeflenmektedir [3].

AB hibelerinin yerel yönetimlere aktarılması adına İller Bankası ve TKDK tarafından ortak proje geliştirmiştir. Proje, T.C. Tarım, Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) tarafından yürütülecektir. TKDK' nın teklif çağrısını yayınlamasıyla proje başlayacaktır. Sözleşme öncesinde başvuruların değerlendirilmesi, İhale Değerlendirme Komisyonunun (yararlanıcının teklifi sonrasında) onaylanması, komisyonda gözlemci bulundurması, yerinde kontrollerin yapılması, harcamaların onaylanması ve fon ayrılması ile IPARD sözleşmesinin yapılması TKDK' nın projenin başlangıcındaki görevleri arasındadır. Projenin uygulanmasından sonra ödeme öncesi 2. yerinde kontroller yapılarak ödeme kararının alınması yine TKDK' nın sorumluluğundadır [3].

Yerel Yönetimler projenin yararlanıcısı olup TKDK' ya Başvuru, İhale Değerlendirme Komisyonunun kurulması, tekliflerin değerlendirilmesi, harcama dosyasının oluşturulması, yüklenici ile PRAG sözleşmesi yapılması, santrallerin kurulmasının gerçekleştirilmesi ve nihayetinde ödeme talebinde bulunulması projedeki sorumluluklarıdır.

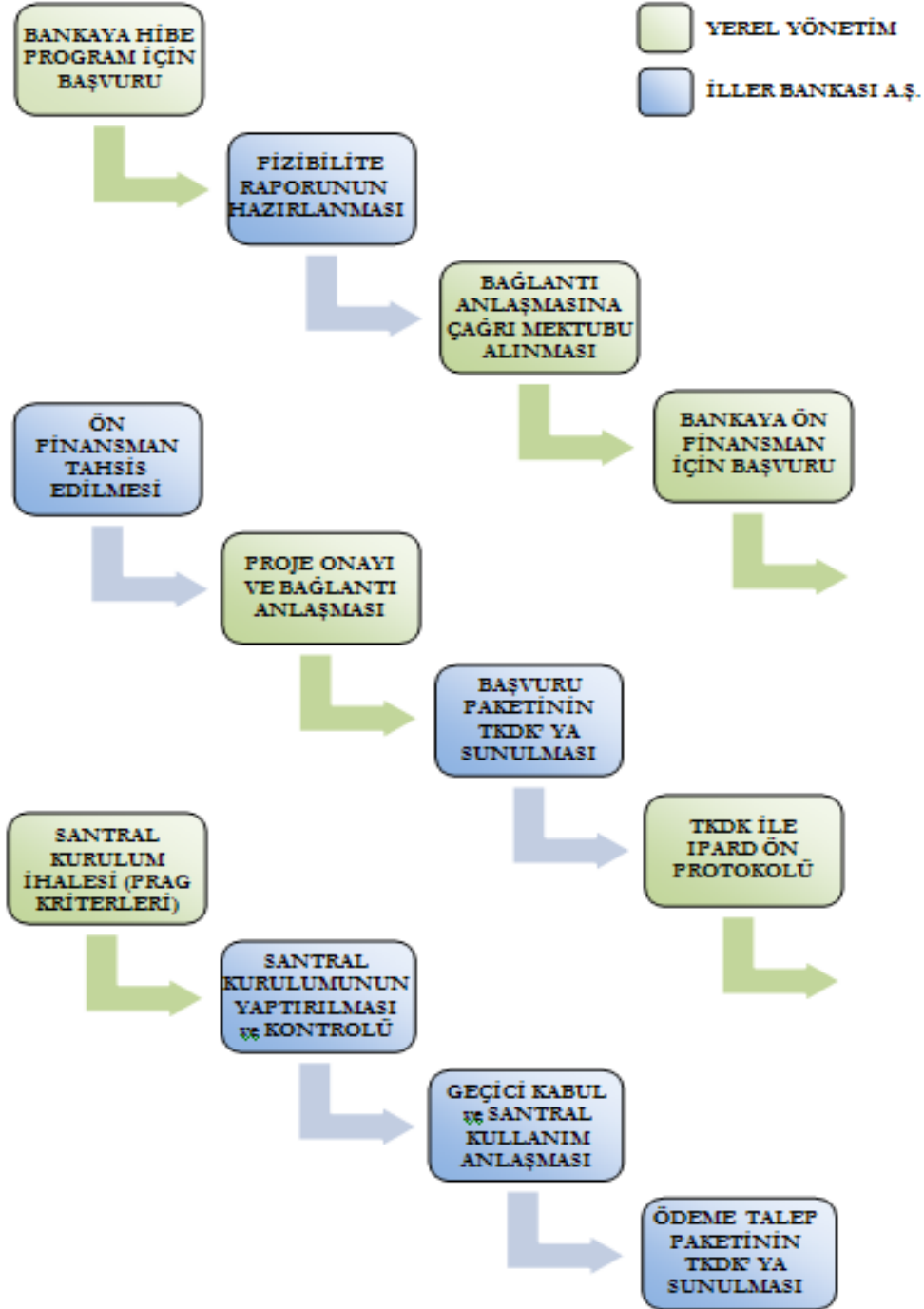
İller Bankası, Yerel Yönetimler ile TKDK arasında koordinasyonun sağlanması, ilgili kurum ve kuruluşlardan izinlerin alınması, projelerin hazırlanması ve yetkili kurumlara onaylatılması, yatırımlar için ön finansman sağlanması, PRAG Kriterlerine göre yapılacak ihaleler öncesinde yapılacak eğitimlerin organize edilmesi, Yerel Yönetimlerin yapacakları ihalelerde komisyonlarda bulunulması ve sonrasında santral kurumlarının yaptırılması, gerekli kontrollerin ve denetimlerin yapılması, TKDK' ya sunulacak ödeme planına ilişkin çalışmaların yapılması, gerekli olduğu durumlarda danışman firmalardan hizmet satın alınması, Enerji Bakanlığı ve ilgili kurumlar ile gerekli görüşmelerin yapılarak kabul işlemlerinin aksamadan gerçekleştirilmesi ve benzeri konularda görev alacaktır. Banka esasında yararlanıcıların sorumluluğunda olan projenin bir çok safhasında yararlanıcılar adına sorumlulukları alarak, teknik ve finansal danışmanlık yapmayı

üstlenmektedir. Dolayısıyla hibe program, TKDK, Yerel Yönetimler ve İLBANK ortaklığı ile yürütülecektir[3].

İller Bankası, diğer iki paydaş TKDK ve Yerel Yönetimlerin projenin gerçekleştirilmesi konusunda koordinasyonu sağlayan üçüncü paydaştır. TKDK' nın 2016 yılı içinde çağrıya çıkmasından önce yerel elektrik dağıtım firmalarından “Bağlantı Anlaşmasına Çağrı Mektubu” alınması için Yerel Yönetimlerin elektrik tüketimlerine (başvuru kriteri) göre santralin kurulu gücünün hesaplandığı fizibilite raporu ve ekleri hazırlanmaktadır. İlgili yönetmelikler çerçevesinde elektrik projesinin hazırlattırılıp yetkili kurumlara (TEDAŞ) onaylattırılması hususlarında İller Bankası koordinasyonu sağlamaktadır. Yerel yönetimlere, projenin aşağıda şekildeki iş akış diyagramında da görüleceği üzere her safhasında teknik ve finansal destek İller Bankasınca sağlanacaktır[3].

Öneri proje iş akış diyagramı Şekil 5.1’de verilmiştir.

PROJE İŞ AKIŞ DİYAGRAMI

Şekil 5.1.TKDK Yenilenebilir enerji proje iş akış diyagramı [3]

SONUÇ ve ÖNERİLER

Avrupa Birliği coğrafi ve tematik araçları ile ilgili politikaları gereği demokrasi, insan hakları ve pazar ekonomisi konusunda aynı temel değerleri paylaşan ÷lkelere, bu ÷lkelerin ekonomik ve sosyal gelişmelerine katkı sağlamak amacıyla, çeşitli mali araçlarla finansal olarak destek sağlamaktadır. AB finansmanı alan kurumlar sağlık ve eğitimden alt yapı ve kırsal kalkınmaya kadar değişik alanlarda kamu politikalarının tasarlanması ve uygulanmasından sorumlu kurumlardır. Bu finansmanın bir kısmı ayrıca bu alanlarda reformu destekleyen sivil toplum örgütleri aracılığıyla aktarılmaktadır.

Türkiye, kuruluş yıllarından itibaren yakın ilişki kurduğu Birliğe üyelik için sosyal ve yapısal reformlarını gerçekleştirilmeye devam etmektedir. Devam eden müzakerelerin nihai amacı Birliğe tam üye olmaktır. Bu kapsamda mevzuatında ve kurumsal yapılanmasında pek çok değişikliğe imza atmıştır. Aynı zamanda sosyal ve kültürel projelerle AB-Türkiye ilişkileri geliştirilmektedir. AB aday ÷lkeleri, Birliğe üyeliğe hazırlamak için kullanılması amacıyla Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı – IPA ile desteklemektedir. Sosyal, kültürel, teknik, yapısal projeler bu hibeler sayesinde gerçekleştirilmektedir. 2007-2013 döneminde IPA I kapsamında verilen destekler, 2014-2020 yıllarında IPA II kapsamında yeni yaklaşımlarla verilmeye devam edilecektir. Bu hibelerin kullanımı konusunda Türkiye’de gerekli kurumsal yapılanma kurulmuştur.

Bu mali yardımların nasıl yönetilmesi gerektiği, verilen hibelerin ve fonların en yüksek verimlilikle nasıl kullanılması ve izlenmesi gerektiği konusunda AB tarafından çeşitli mevzuat yayınlanmıştır. PRAG Avrupa Birliği’nin, AB genel bütçesi ve Avrupa Kalkınma Fonu tarafından finanse edilen, dış faaliyetlerinde uygulanması gereken sözleşme prosedürlerini tanımlayan temel dokümanıdır. AB tarafından verilen fonların kullanımında fon kaybının en aza indirilmesi için bu satın alma ve sözleşme yönetimi kurallarının ilgili kurumlarda görev alan personel tarafından bilinmesinin ve en iyi şekilde uygulanmasının önemi ön plana çıkmaktadır.

İller Bankası da Türkiye'nin önde gelen kalkınma ve yatırım bankası olarak AB ile ilişkilerini geliştirmektedir. Yerel yönetimlere teknik ve finansal desteği kapsamında Avrupa Yatırım Bankası'ndan yerel yönetimlere verilen kredilere aracılık etmekte ve bu kapsamda imzalanan kredi antlaşmaları ile yerel yönetimlerin AB fonlarından yararlanmasını sağlamaktadır. IPA II kapsamında yeni yapılanmada çok yıllık program otoritesi olan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın ilgili kuruluşu olan İller Bankası, Bakanlık ile birlikte yerel yönetimler için çevrenin korunması, kentsel altyapı ve üst yapının geliştirilmesi için projeler yürütmektedir. Banka, Bakanlık tarafından hazırlanan, çevre ve iklim programı Sektör Operasyonel Programında paydaşlar arasında yer almaktadır. Aynı zamanda, tarım ve kırsal kalkınmanın geliştirilmesi amacıyla TKDK ile birlikte nüfusu 10 000'in altında olan yerel yönetimlere yenilenebilir enerji projelerinde teknik ve finansal destek sağlayacaktır.

Çalışma kapsamında, İller Bankası'nın mevcutta ve önümüzdeki dönemde AB tarafından verilen hibe fonların Bakanlık ve yerel yönetimler tarafından daha verimli kullanılmasını desteklemek amacıyla AB satın almaları ve sözleşme uygulamaları alanında teknik kapasitesinin artırılması gereğini ön plana çıkarmaktadır. Bu gereği yerine getirmek amacıyla Banka'nın Genel Müdürlüğü bünyesinde, AB finansmanı ile gerçekleştirilecek projelerin ihalelerinin yapılması, sözleşmelerinin imzalanması ve uygulanması konusunda bir AB Proje ve Uygulama Birimi kurulmalıdır.

Bu birim; projelerin seçilmesi, projelerin finansal planlamasının yapılması, teknik dokümanların hazırlanması ya da hazırlanmasına destek verilmesi, hazırlanan dokümanların değerlendirilmesi, ihalelerin teknik yönetimini üstlenme, ihale ve ödeme planlarının hazırlanması ve takibi, ihale sonuçlarının gözden geçirilmesi ve yapılan değişikliklerin kontrolü, yüklenici ve faydalanıcılarla düzenli toplantılar organize etme, saha ziyaretleri yapma, desteklenecek projelerin gerektirdiği hizmet, mal ve yapım işlerine ilişkin ihalelerin genel bütçeleme, ihaleye çıkma, sözleşme imzalama, ödeme, muhasebe ve mali raporlaması gibi işlevleri yerine getirebilir. Bu çalışmalar neticesinde ihtiyaç duyulan planlama ve raporlamayı yaparak sistemin gelişimini izler ve iyileştirici, geliştirici faaliyetleri uygular.

Başta AB Proje ve Uygulama Birimi olmak üzere, ilgili Banka personeline PRAG prosedürleri konusunda eğitimler düzenlenmelidir. Sektör Operasyonel Programda da belirtilen ve daha önce Banka tarafından AB hibesi ile gerçekleştirilen kapasite geliştirme teknik yardım projesi yinelenmelidir.

Yapılacak bu çalışmalarla İller Bankası'nın AB satın alma ve sözleşme yönetimi prosedürlerine adaptasyonu, Türkiye'nin tam üyelik sonrası dönemde AB ihale sistemine uyumuna katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

1. İller Bankası Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü. (2016). *İller Bankası A.Ş. Faaliyet Raporu 2015*; İlbank A.Ş. Ankara
2. Avrupa Birliği Bakanlığı. *Türkiye-AB Mali İşbirliği*. Avrupa Birliği Bakanlığı Yayınları No:8 Ankara
3. İller Bankası Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü. (2015). *Yenilenebilir Enerji Proje Öneri Raporu*. İlbank A.Ş. Ankara
4. Avrupa Birliği Bakanlığı. *AB'ye Genel Bakış*. Avrupa Birliği Bakanlığı Yayınları No:2 Ankara
5. Karahisar, Ş. (Mayıs 2015). *AB Projelerinde Sonuç Odaklı İzleme Sistemi ve Uygulamaları*. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. AB Uzmanlık Tez. Ankara
6. İnternet: Avrupa Komisyonu. *PRAG Procurement And Grants for European Union external actions – A Practical Guide Applicable as of 15 January 2016*. URL: <http://ec.europa.eu/europeaid/prag/document.do?locale=en>. Son Erişim Tarihi: 06 Mayıs 2015
7. İnternet: Avrupa Komisyonu. *Genişleme – Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı*. URL: http://ec.europa.eu/enlargement/policy/glossary/terms/ipa_en.htm. Son Erişim Tarihi: 06 Mayıs 2015
8. İnternet: Avrupa Komisyonu. *Genel Bakış- Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı*. URL: http://ec.europa.eu/enlargement/instruments/overview/index_en.htm Son Erişim Tarihi: 06 Mayıs 2015
9. İnternet: ALGÜN, Sevda, “*AB Mali Destekleri, IPA Programlarında Yönetmelik Yapı, MFİB İhale Süreçleri*”. URL: http://www.rec.org.tr/dyn_files/31/3121-Sevda-Algun-MFIB.pdf Son Erişim Tarihi: 06 Mayıs 2015
10. Avrupa Birliği Bakanlığı. *Türkiye-AB İlişkileri*. Avrupa Birliği Bakanlığı Yayınları No:3 Ankara
11. Avrupa Birliği Bakanlığı. *Türkiye-AB Katılım Müzakereleri*. Avrupa Birliği Bakanlığı Yayınları No:6 Ankara
12. İnternet: Avrupa Birliği Bakanlığı. *Müzakerelerde Son Durum* URL: http://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/yatay_muzakere_tablosu_14_12_2015_tr.pdf Son Erişim Tarihi: 06 Mayıs 2015

13. Avrupa Birliği Bakanlığı. *Türkiye-AB Mali İşbirliği*. Avrupa Birliği Bakanlığı Yayınları No:8 Ankara
14. Avrupa Birliği Bakanlığı. *Türkiye-AB İlişkileri Kronolojisi* URL: http://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/turkiye_avrupa_birligi_iliskileri_kronolojisi.pdf Son Erişim Tarihi: 06 Mayıs 2015
15. İnternet: Avrupa Komisyonu. *Türkiye Endikatif Strateji Belgesi 2014-2020*. “Indicative Strategy Paper For Turkey (2014-2020), Adopted On 26/08/2014”, URL: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20140919-csp-turkey.pdf, Son Erişim Tarihi: 06 Mayıs 2015
16. T.C. Başbakanlık. *AB'den Sağlanacak Katılım Öncesi Fonların Yönetimi. Başbakanlık Genelgesi*. (2015/15). R.G. Tarih / Sayı:08.12.2015 / 29556.
17. T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. *Çevre ve İklim Programı Sektör Operasyonel Program*. (2016). Ankara

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : GEYİK, Yavuz
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : 10.03.1985 Sakarya
Medeni Hali : Evli
Telefon : 0 (224) 220 10 00 - 1564
Faks : 0 (224) 220 10 07
e-mail : yavuzgeyik@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Uludağ Üniversitesi/ Fen Bilimleri Enstitüsü / İnşaat. Müh.	Devam Ediyor
Lisans	Sakarya Üniversitesi / Mühendislik Fakültesi / Çevre Müh. - İnşaat. Müh.	2012
Lise	Özel Sakarya Işık Lisesi	2002

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2013-Halen	İller Bankası Bursa Bölge Müdürlüğü	Teknik Uzman Yrd.
2012-2013	İzlem Yapı Denetim Ltd. Şti.	İnşaat Mühendisi

Yabancı Dil

İngilizce

İL BANK
TÜRKİYE'NİN YAPICI GÜCÜ